

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Τίτλος πτυχιακής εργασίας:

**Η ανάγκη για πληροφόρηση των Ελλήνων του Λονδίνου και
των παραιοικιών της διασποράς το 1860 μέσα από τα
αποδελτιωμένα άρθρα της ελληνικής εφημερίδας
«Βρεττανικός Αστήρ»**

Ονοματεπώνυμο φοιτητή: Νικόλαος Ταραμίγκος (B2017039)

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρακάκης Εμμανουήλ, Μεταλληνός Δημήτριος

Κέρκυρα, Ακαδημαϊκό έτος 2021-2022

Αφιέρωση και ευχαριστίες

Θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον καθηγητή μου κύριο Εμμανουήλ Δρακάκη, για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ και να μελετήσω το συγκεκριμένο θέμα και ήταν τιμή μου που συνεργάστηκα μαζί του. Θέλω να ευχαριστήσω και να αφιερώσω αυτήν την εργασία στην οικογένεια μου, για την στήριξη, τα πνευματικά και υλικά εφόδια που μου παρείχαν με σκοπό να σπουδάσω καθώς και σε όλους τους φίλους μου με στήριξαν στις δύσκολες στιγμές.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο να παρουσιάσει τις πληροφορικές ανάγκες των Ελλήνων του Λονδίνου και της διασποράς και την κάλυψη αυτών από την ελληνική εφημερίδα του Λονδίνου «Βρεττανικός Αστήρ», ιδρυτής της οποίας ήταν ο Στέφανος Ξένος. Θα παρουσιάσει συνοπτικά την πολιτική κατάσταση της Ελλάδας την περίοδο που εκδίδοταν η εφημερίδα. Στη συνέχεια θα κάνει αναφορά στο Στέφανο Ξένο και για το πως οι πολιτικές του θέσεις επηρέασαν το περιεχόμενο των άρθρων του «Βρεττανικού Αστήρα» καθώς και για το πως καθιερώθηκε ως πληροφοριακό μέσο για την ενημέρωση των Ελλήνων του Λονδίνου και των παροικιών. Επιπρόσθετα, θα αναλύσει, τα περιγραφικά, τα μορφικά και τα φυσικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας. Τέλος, θα καταγράψει τα άρθρα της εφημερίδας ανά τεύχος έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί η αποδελτίωση των άρθρων.

Λέξεις κλειδιά: πληροφοριακές ανάγκες, Βρεττανικός Αστήρ, αποδελτίωση, άρθρα, πληροφοριακό μέσο

Περιεχόμενα

Αφιέρωση και ευχαριστίες	3
Περίληψη	4
Κεφάλαιο 1 ^ο – Εισαγωγή	6
1.1: Η μέθοδος της αποδελτίωσης	9
1.2: Ζητούμενο και στόχοι	10
Κεφάλαιο 2 ^ο - Θεωρητικό Υπόβαθρο	11
2.1: Εισαγωγή	11
2.1.1: Η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας και ο ρόλος του Τύπο	12
2.2: Βρετανικός Αστήρ: Η κοσμοπολίτικη ελληνική εφημερίδα του Λονδίνου	13
2.2.1: Εισαγωγή	13
2.2.2: Στέφανος Ξένος (1821-1894)	13
2.2.3: Η επιρροή των πολιτικών θέσεων του Στέφανου Ξένου στην εφημερίδα.	14
2.2.4: Η ταυτότητα του Βρετανικού Αστέρα	16
2.3: Η καθιέρωση του «Βρετανικού Αστέρα» ως μέσω πληροφόρησης και το αναγνωστικό κοινό	18
2.3.1: Το δημοσιογραφικό κλίμα της Αγγλίας το 19 ^ο αιώνα	18
2.3.2: Το δημοσιογραφικό κλίμα στην Ελλάδα στα μέσα του 19 ^{ου} αιώνα.	19
2.3.3: Το ελληνικό αναγνωστικό κοινό στην Αγγλία	21
2.3.4: Το αναγνωστικό κοινό στις ελληνικές παροικίες της Ευρώπης.	22
2.4: Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας.	24
2.4.1: Διάταξη των πληροφοριακών στοιχείων	24
2.4.1.1: Κείμενο.	25
2.4.1.2: Τίτλοι και επικεφαλίδες κειμένων	25
2.4.1.3: Εικονογράφηση	26
2.4.1.4: Τίτλοι εικόνων	26
2.4.1.5: Σύμβολα	27
2.4.1.6: Υπογραφές πνευματικών υπευθύνων σε εικόνες και κείμενα	27
2.4.2: Τα φυσικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας.	28
2.4.2.1: Η Σελιδοποίηση	28
2.4.2.2: Το μέγεθος των φύλλων.	28
2.4.2.3: Η ποιότητα του χαρτιού	29
2.5: Τα μορφικά χαρακτηριστικά: η γλώσσα της εφημερίδας	32
2.5.1: Η γραμματική της εφημερίδας	33
Κεφάλαιο 3 ^ο : Αποδελτίωση της εφημερίδας	34
Εισαγωγή	34
3.1: Πολιτικά κείμενα	41
3.1.1: Σικελική επανάσταση	41
3.1.2: Επιθέσεις των Μωαμεθανών στους Χριστιανικούς πληθυσμούς στη Συρία	42
3.1.3: «Συμπόσιον των εν Λονδίνω Ελλήνων Εμπόρων»	43
3.1.4: Η κριτική του Στέφανου Ξένου για την πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα	43
3.1.5: Οι διώξεις των δημοσιογράφων από την ελληνική κυβέρνηση	44
3.2: Εμπορικά άρθρα	45
3.2.1: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 9 Ιουλίου- 9 Αυγούστου 1860	45
3.2.2: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 16 Αυγούστου – 13 Σεπτεμβρίου	46
3.2.3: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 20 Σεπτεμβρίου – 18 Οκτωβρίου	46
3.2.4: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 25 Οκτωβρίου – 15 Νοεμβρίου	47
3.2.5: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 22 Νοεμβρίου – 27 Δεκεμβρίου	47
3.3: Τα υπόλοιπα άρθρα της εφημερίδας	48
3.3.1: Τα Δικαστικά άρθρα του «Βρετανικού Αστέρα»	48

3.3.2: Οι πολιτιστικές στήλες του «Βρεττανικού Αστέρα»	48
3.3.3: Τα κοινωνικά άρθρα και τα κείμενα με ποικίλη θεματολογία	49
Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα και προτάσεις	50
Βιβλιογραφία	53

Κεφάλαιο 1^ο – Εισαγωγή

Για πολλούς αιώνες η Ίστορία γραφόταν χωρίς να βασίζεται σε επίσημα αρχεία. Η εμφάνιση των σύγχρονων κρατών και της σύγχρονης γραφειοκρατείας θεσμοποίησε την τέχνη της Αρχειονομίας για πρακτικούς εσωτερικούς λόγους υπηρεσιών και επιχειρήσεων κυρίως με στόχο την τεκμηρίωση.

Η Αρχειονομία, εκτός από το βασικό της ρόλο, τη συλλογή, την ταξινόμηση των αρχείων, παρέχει τεκμηρίωση στους ιστορικούς/ερευνητές έτσι ώστε να μπορούν να απαντήσουν επιστημονικά στα οποιαδήποτε ερωτήματά τους. Η τεκμηρίωση επιτυγχάνεται με την πρόσβαση του εκάστοτε ερευνητή σε αρχεία διαφόρων ειδών. Έρχεται σε επαφή με πλήθος εγγράφων που αφορούν το δημόσιο αλλά και το ιδιωτικό βίο, με ημερολόγια, με φωτογραφίες. Πολλές φορές, λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης, θα χρησιμοποιήσει και ψηφιακά αρχεία. Με λίγα λόγια, θα χρησιμοποιήσει ένα σύνολο τεκμηρίων ανεξαρτήτως μορφής και ύλης, μέχρι να φτάσει στον επιθυμητό στόχο, ο οποίος είναι η επιστημονική και τεκμηριωμένη απάντηση για ερωτήματά του.

Μια ιδιαίτερη κατηγορία Αρχείου, με πλούσιο περιεχόμενο, που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες για ιστορική και κοινωνιολογική έρευνα είναι οι εφημερίδες και τα περιοδικά. Η ίδρυση του Τύπου και συγκεκριμένα της εφημερίδας εξυπηρετεί ποικίλες λειτουργίες ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγεται, η καταγραφή των γεγονότων και των ειδήσεων σε καθημερινή βάση, η παροχή υπηρεσιών ως πολιτικό και κοινωνικό όργανο αλλά και να προωθεί την ελευθερία του λόγου και της έκφρασης. Από τότε που πρωτοεμφανίστηκε μέχρι και σήμερα, μπορούμε να πούμε πως η εφημερίδα έχει μία άμεση σχέση με την κοινωνία. Αυτό εξηγείται εύκολα αν σκεφτούμε ότι πριν την ανάπτυξη των υπόλοιπων και πιο σύγχρονων μέσων μαζικής ενημέρωσης, υπήρχε μόνο ο έντυπος τύπος για την πληροφόρηση των πολιτών. Επιπλέον, ο ρόλος της εφημερίδας είναι διαχρονικά σπουδαίος, αν αναλογιστούμε πως η πληροφόρηση των κοινωνιών αποτελούσε και αποτελεί προϋπόθεση για την ομαλή λειτουργία της αστικής δημοκρατίας.

Σύμφωνα με το Jane Cunnigham Croly (1868), η εφημερίδα πρέπει να στοχεύει στην εξυπηρέτηση κάποιων δημόσιων υπηρεσιών, οι οποίες αναφέρονται παρακάτω:

1. Η δημοσιογραφική σύνταξη πρέπει να αντικατροπτίζει την κοινή γνώμη κατά μέγιστο και αξιόπιστο βαθμό.
2. Όλα τα δημοσιεύματα ανεξαρτήτως χαρακτήρα (αλληλογραφία, εκθέσεις, κριτικές κ.α) πρέπει να φέρουν το όνομα και την ιδιότητα του συντάκτη, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα.
3. Η καταγραφή της ιστορικής εξέλιξης πρέπει να διατυπώνεται σε στήλες της εφημερίδας με τη μορφή αναλυτικών κειμένων. Κατά συνέπεια, η εφημερίδα θα αποτελεί στο μέλλον πρωτογενή πηγή για την άντληση ιστορικών και πολιτικών πληροφοριών.
4. Τα τμήματα των ειδησεογραφικών πρακτορείων πρέπει να αυξάνονται και το καθένα από αυτά πρέπει να ειδικεύεται σε ένα ορισμένο θεματικό πλαίσιο.
5. Οι οικονομικές στήλες πρέπει να συντάσσονται με γνώμονα το συμφέρον και την αντικειμενική ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου και όχι με στόχο την προβολή των εμπλεκόμενων πολιτικών και οικονομικών παραγόντων.
6. Η υποχρέωση της εφημερίδας απέναντι στους φορείς των διαφημιστικών κειμένων πρέπει να λήγει με τη δημοσίευση των διαφημίσεων. Με την πολιτική αυτή προφυλάσσεται ο έλεγχος των αξιών που διέπουν την έκδοση της εφημερίδας.
7. Το «κυρίως άρθρο» κάθε φύλλου εφημερίδας επιβάλλεται από τη σημαντικότητα του γεγονότος ή του θέματος που περιγράφει και η αξία του εκτιμάται από το συντάκτη- δημοσιογράφο.
8. Οι στήλες των εφημερίδων πρέπει να παρέχουν σφαιρική ενημέρωση και να καλύπτουν γεγονότα και δράσεις από τη διεθνή επικαιρότητα, διότι η ταχύτητα με την οποία αυξάνεται ο όγκος των πληροφοριών είναι ανεξέλεγκτη.
9. Οι διαστάσεις , η έκταση και η γενικότερη αισθητική των εφημερίδων πρέπει να υποτάσσονται στις τυπογραφικές συμβάσεις της εποχής και να ακολουθούν τα πρότυπα οργάνωσης και περιεχομένου.

Ο Τύπος, λοιπόν, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία ανεκτίμητη και πολύτιμη πηγή πληροφοριών για οποιονδήποτε ερευνητή, καθώς αποτελεί τον καθρέφτη, την ταυτότητα κάθε κοινωνίας μέσα στο χρόνο,αντανακλώντας την καθημερινότητα, τις συνήθειες, τον τρόπο ζωής και τις ιδέες μιας ολόκληρης εποχής. Αρκετές χώρες, με

κυριότερες τις Η.Π.Α και την Αυστραλία, αναγνωρίζοντας τη ζωτική σημασία του Τύπου για την άντληση πολύτιμων ιστορικών και κοινωνικών πληροφοριών, έχουν σχεδιάσει εθνικά προγράμματα για την συγκέντρωση, τη διατήρηση και την ανάδειξή του. Αυτό δεν πρέπει να μας φαίνεται περίεργο, διότι αποτελούν κινητήριο μοχλό του πολιτισμού και ιδεολογικό καθοδηγητή της κοινής γνώμης.

Σήμερα, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, έχει χάσει το έδαφος που είχε όσον αφορά την ενημέρωση των πολιτών και αυτό συμβαίνει γιατί πλέον υπάρχουν και άλλα μέσα που μπορούν να ενημερώσουν τους πολίτες. Βέβαια, η τεχνολογία δεν έχει υποβαθμίσει μόνο το ρόλο του Τύπου αλλά τον έχει βοηθήσει να κρατήσει τη διαχρονική του αξία ως πηγή πληροφοριών, καθώς έχουν ψηφιοποιηθεί πολλές εφημερίδες και περιοδικά τα οποία δεν υπάρχουν πλέον. Με αυτό τον τρόπο μπορεί οποιοσδήποτε να ανατρέξει στο παρελθόν, να διαβάσει και να μελετήσει παλαιότερα άρθρα.

Ως πρωτογενές υλικό και πηγή ιστορικής έρευνας, οι εφημερίδες μπορούν να αξιοποιηθούν και ως πηγες εξαγωγής συμπερασμάτων για τις πληροφοριακές ανάγκες και τις συνήθειες που αφορούν την ενημέρωση κάθε κοινωνίας. Η ανάγκη για πληροφόρηση από τον Τύπο, μπορεί να χαρακτηριστεί διαχρονική και ζωτικής σημασίας, αφού συνυπάρχει με την κοινωνία και έχουν μία σχέση συνεχούς αλληλεπίδρασης. Βέβαια, η πληροφοριακή ανάγκη διαφέρει ανάλογα το κοινωνικό σύνολο και την χρονική περίοδο σύμφωνα με τα οποία θα εξάγουμε τα συμπεράσματά μας. Για παράδειγμα, άλλες ανάγκες για πληροφόρηση είχαν οι Έλληνες της διασποράς περίοδο της Τουρκοκρατίας και άλλες με τη δημιουργία του Νεοελληνικού κράτους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η παρούσα πτυχιακή εργασία θα μελετήσει την ανάγκη για πληροφόρηση των Ελλήνων του εξωτερικού, των Ελλήνων της διασποράς μέσα από μία πολύτιμη και αξιόλογη πηγή αρχείων, τον Τύπο. Σε μία περίοδο όπου τα πρακτορεία ειδήσεων είχαν στρέψει το ενδιαφέρον τους στους πολιτικούς και ταξικούς αγώνες, στην ανάδειξη των δημοκρατικών θεσμών, στην τεχνολογική πρόοδο και στις οικονομικές εξελίξεις. Το 19^ο αιώνα ο Τύπος προσέλκυσε μεγάλο αναγνωστικό κοινό λόγω της εγκυρότητάς το, αποτέλεσμα το οποίο προήλθε από την ανεξαρτητοποίηση της εφημερίδας από τον κρατικό μηχανισμό και τα οικονομικά συμφέροντα. Συγκεκριμένα, με τη μέθοδο της αποδελτίωσης, θα παρατεθούν άρθρα

από την ελληνική εφημερίδα του Λονδίνου, «Βρεττανικός Αστήρ». Μία εφημερίδα, η έκδοση της οποίας πραγματοποιούνταν στο Λονδίνο το 1860-1863. Είχε ποικίλη ειδησεογραφία και το αναγνωστικό κοινό ήταν κυρίως Έλληνες συνδρομητές που κατοικούσαν στο Λονδίνο και σε άλλες παροικίες της Διασποράς. Ακόμη, θα παρουσιάσει την θέση που έπαιρνε απέναντι στα πολιτικά εξελίξεις της Ελλάδας εκείνη την εποχή, τη συνεχή κριτική στην κυβέρνηση Όθωνα, καθώς και κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά θέματα, των υπόλοιπων κρατών της Ευρώπης.

1.1: Η μέθοδος της αποδελτίωσης

Η μελέτη του Τύπου, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, είναι ένας από τους τρόπους, με τον οποίο μπορεί ένας ερευνητής να εξάγει κοινωνιολογικά συμπεράσματα. Στα άρθρα των εφημερίδων και των περιοδικών, δεν αποτυπώνονται μόνο ο τρόπος ζωής και οι συνήθειες μίας κοινωνίας μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αλλά παρουσιάζουν πολλές φορές τις απόψεις για διάφορα κοινωνικοπολιτικά θέματα. Τα άρθρα όμως χρειάζονται μία περαιτέρω ανάλυση για να μας βοηθήσουν στην έρευνά μας πιο αποτελεσματικά. Οι ερευνητές έχουν πολλές μεθόδους για την ανάλυση πηγών και συγκεκριμένα άρθρων εφημερίδων ή περιοδικών. Μία από αυτές τις μεθόδους είναι και η αποδελτίωση. Αποδελτίωση του τύπου είναι η διαδικασία με την οποία επιλέγουμε άρθρα με θεματολογία που εξυπηρετεί τις ανάγκες της έρευνά μας, καταχωρούνται ως «έχουν» και αρχειοθετούνται ώστε να είναι προσβάσιμα και επεξεργάσιμα.

Οι ερευνητές, συχνά χρησιμοποιούν καρτέλες αοδελτίωσης όπου σημειώνουν αρχικά όλα τα στοιχεία που αφορούν την ταυτότητα της πηγής (τίτλος, ταξινομικός αριθμός κ.α). Έπειτα, καταγράφουν σύντομα τις σημαντικότερες πληροφορίες που θα χρησιμοποιήσουν. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας, έχουν δημιουργηθεί διάφορες εφαρμογές, με τις οποίες η διαδικασία της αποδελτίωσης μπορεί πλέον να γίνει αυτόματα.

1.2: Ζητούμενο και στόχοι

Ζητούμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι, να αποτυπώσει τη σημασία μίας ελληνικής εφημερίδας στο Λονδίνο για την πληροφοριακή ανάγκη των Ελλήνων που ζούσαν εκεί αλλά και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές πόλεις. Σε μια χρονική περίοδο με συνεχείς πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις, οι Έλληνες κυρίως πολίτες

επιθυμούσαν να ενημερωθούν πρωτίστως για το τι συνέβαινε στην πατρίδα τους αλλά και για τα υπόλοιπα μεγάλα κράτη της Ευρώπης, οι εξελίξεις των οποίων σε διάφορους τομείς επηρέαζαν και την Ελλάδα.

Τα παραπάνω θα παρουσιαστούν όχι μόνο ιστορικά αλλά και αρχειονομικά. Με τη μέθοδο της αποδελτίωσης, θα παρατεθούν άρθρα από την ελληνική εφημερίδα «Βρεττανικός Αστήρ» που περιέχουν ένα μεγάλο φάσμα ειδησεογραφίας. Η εφημερίδα αυτή είναι μία αξιόλογη ιστορική και αρχειακή πηγή καθώς, δεν μένει μόνο σε ενημερωτικά άρθρα αλλά παίρνει θέση ενάντια στην κυβέρνηση του Όθωνα το 1860-1863. Μεγάλη έμφαση θα δοθεί στην ανάλυση των άρθρων του «Βρεττανικού Αστέρος» το 1860 που θα λειτουργήσει και ως η κύρια πηγή της εργασίας. Έπειτα, θα γίνει άντληση επιπλέον στοιχείων από διαφορετικές ιστορικές πηγές με σκοπό να αναλυθούν περαιτέρω όσα αναφέρονται στα άρθρα.

Κεφάλαιο 2^ο - Θεωρητικό Υπόβαθρο

2.1: Εισαγωγή

Η ανάγκη για οργάνωση και προβολή των πληροφοριακών στοιχείων μιας εφημερίδας γίνεται ιδιαίτερα επιτακτική όταν η εφημερίδα αυτή χαρακτηρίζεται ως παλαιότυπη και φέρει ιστορική αξία. Ο Βρετανικός Αστήρ, αποτέλεσε αδιαμφισβήτητο σταθμό στην ιστορία του ελληνικού τύπου, από την άποψη του περιεχομένου του. Για το λόγο αυτό, η προβολή και η παρουσίαση κάποιων από τα άρθρα του είναι ένας τρόπος με τον οποίο μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα όσον αφορά τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του αναγνωστικού κοινού της εφημερίδας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, η παρούσα πτυχιακή εργασία θα αναδείξει την ταυτότητα του «Βρετανικού Αστέρ» καθώς και την προσωπικότητα του βασικού της συντάκτη Στέφανου Ξένου. Θα παρουσιάσει τις ιδέες τις οποίες και εξέφραζε στα άρθρα του και αφορούσαν κυρίως την τολμηρή κριτική απέναντι στο βασιλιά Όθωνα. Επιπρόσθετα θα παρουσιαστεί το πληροφοριακό περιεχόμενο της εφημερίδας, το είδος των άρθρων για θέματα της καθημερινότητας που αφορούσαν κυρίως τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις, έτσι ώστε να προβληθούν οι πληροφοριακές ανάγκες του αναγνωστικού κοινού των Ελλήνων του Λονδίνου αλλά και των υπόλοιπων παροικιών της διασποράς. Επιπλέον, θα αναδείξει το αναγνωστικό κοινό της εφημερίδας και θα εξηγήσει το λόγο που καθιερώθηκε ως πληροφοριακό μέσο των Ελλήνων του Λονδίνου και των παροικιών. Ακόμα, θα αναλύσει τα περιγραφικά, τα μορφικά και τα φυσικά χαρακτηριστικά του «Βρετανικού Αστέρ»

Πριν την παρουσίαση των παραπάνω θεμάτων στο κύριο μέρος του δεύτερου κεφαλαίου, θεωρείται αναγκαίο να αφερθούν κάποια στοιχεία για την πολιτική κατάσταση της Ελλάδος την τριετία 1859-1863 για να γίνει κατανοητό το ύφος κάποιων από τα πολιτικά άρθρα της εφημερίδας, διότι ήταν μια από τις εφημερίδες που ενίσχυε τον αντιδυναστικό αγώνα στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο.

2.1.1: Η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας και ο ρόλος του Τύπου

Η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 1850 έως και την έξωση του βασιλιά Όθωνα ήταν αρκετά έκρυθμη. Αρκετοί ήταν οι παράγοντες που συντέλεσαν στο να δημιουργηθεί αυτό το κλίμα το οποίο αφορούσε

κυρίως την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση. Η πολιτική αυτή διαμάχη δεν άργησε όμως όμως να επηρεάσει και την κοινωνία. Ο τότε ελληνικός λαός όντας πολιτικά ενεργός και δείχνοντας μεγάλο ζήλο για τη συμμετοχή του στα κοινά, πήρε και αυτός μέρος στα πολιτικά ζητήματα της χώρας. Ο αντιδυναστικός αγώνας που προκλήθηκε είναι χαρακτηριστικό σημάδι και φανερώνει αυτήν την ενεργή συμμετοχή του λαού.

Ο αντιδυναστικός αγώνας που κατέληξε στην έξωση του βασιλιά Όθωνα κράτησε σχεδόν μία τριετία. Ως το 1859 έλειπε μία ευθεία προβολή του αληθινού χαρακτήρα του αγώνα και αυτό γιατί θα επέσυρε άμεσα κυρώσεις ενώ η ευρύτερη κοινή γνώμη δεν ήταν προετοιμασμένη για συμπαρατάση. Από τις αρχές όμως του 1859, η αντιπολιτευτική κίνηση και ο αντιδυναστικός αγώνας άρχισαν να παίρνουν ενεργότερη μορφή. Διάφορα είναι τα πολιτικά ζητήματα που μπορούν να θεωρηθούν ως τα αίτια για την ανάδειξη αυτού του αντιδυναστικού φρονήματος. Η έλλειψη συνταγματικών ελευθεριών, η άρνηση του Όθωνα να επιτρέψει τη συγκρότηση εθνοφυλακής, καθώς και το πρόβλημα της διαδοχής ήταν κάποια από τα ζητήματα που παρείχαν αφορμή για συζήτηση στους κόλπους της αντιπολίτευσης. Τα πνεύματα ερεθίστηκαν ακόμα περισσότερο με αφορμή τη δίκη του φιλελεύθερου ποιητή Αλέξανδρου Σούτσου. Επιπλέον, ο ιταλοαυστριακός πόλεμος δυνάμωσε το αντιδυναστικό ρεύμα, αφού όπως ήταν λογικό συγκίνησε τον ελληνικό λαό η προσπάθεια των Ιταλών για απελευθέρωση από την αυστριακή τυραννία.

Όπως είναι λογικό, ο Τύπος δεν έμεινε αμέτοχος απέναντι στα ζητήματα που είχαν προκύψει. Ως το μέσο έκφρασης ιδεολογιών της κοινωνίας εκείνη την εποχή, πήρε θέση και ενίσχυσε τον αντιδυναστικό αγώνα. Οι περισσότερες εφημερίδες ανάμεσά τους η «Αθήνα» και ο «Αιών» είχαν ταχθεί υπέρ της αντιπολιτεύσεως. Περισσότερο μαχητική ήταν η εφημερίδα της «Χρυσής νεολαίας» «Το Μέλλον της Πατρίδος» με αρχισυντάκτη τον Οδυσσέα Ιάλεμο. Αγώνα εναντίον του οθωνικού καθεστώτος είχαν αναλάβει και οι Έλληνες της διασποράς. Περισσότερο γνωστός ήταν ο Έλληνας του Λονδίνου Στέφανος Ξένος, οποίος χάρη στη δύναμη και τις γνωριμίες που διέθετε στην αγγλική πρωτεύουσα ανέλαβε την πληροφόρηση των Ελλήνων του Λονδίνου με την έκδοση της εβδομαδιαίας εφημερίδας «Βρεττανικός Αστήρ» ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την αντιοθωνική προπαγάνδα.

2.2: Βρετανικός Αστήρ: Η κοσμοπολίτικη ελληνική εφημερίδα του Λονδίνου

2.2.1: Εισαγωγή

Στις 9 Ιουλίου 1860 κυκλοφόρησε στο Λονδίνο το πρώτο φύλλο της εβδομαδιαίας 24σέλιδης ελληνικής «πολιτικής, δικαστικής, εμπορικής, φιλολογικής, ποικίλης και μετά εικονογραφιών» εφημερίδας ο «Βρετανικός Αστήρ». Εκδότης και βασικός συντάκτης της ο Στέφανος Ξένος, γνωστός συγγραφέας ιστορικών μυθιστορημάτων. Η έκδοση του Βρετανικού Αστέρο, προπάντων κατά την πρώτη, την αγγλική περίοδο της κυκλοφορίας του, αποτέλεσε αναμφισβήτητα σταθμό στην ιστορία του ελληνικού τύπου, τόσο από την άποψη του περιεχομένου του όσο και από την άποψη της ποιότητας της εκτύπωσής του.

2.2.2: Στέφανος Ξένος (1821-1894)

Ο Στέφανος Ξένος, εμπνευστής και ιδρυτής της εφημερίδας Βρετανικός Αστήρ υπήρξε μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της πνευματικής και επιχειρηματικής ζωής της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου τον 19^ο αιώνα. Ήταν συγγραφέας κυρίως ιστορικών μυθιστορημάτων, δημοσιογράφος και επιχειρηματίας. Σπούδασε στην Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης και έπειτα φοίτησε στη σχολή Ευελπίδων. Το 1847 σε ηλικία 26 ετών ταξίδεψε στη Μεγάλη Βρετανία όπου και έζησε σχεδόν όλη την υπόλοιπη ζωή του. Αρχικά εργάστηκε σε εμπορικές επιχειρήσεις στην πόλη του Λονδίνου και του Μάντσεστερ, αλλά πολύ γρήγορα ανεξαρτητοποιήθηκε ιδρύοντας τις δικές του εταιρίες. Το μεγάλο πάθος του Στέφανου Ξένου όμως βασική του επιδίωξη, ήταν η συγγραφή έργων που θα τόνωναν το ελληνικό αίσθημα και θα διέδιδαν τις δυτικές αξίες και αντιλήψεις. Για το λόγο αυτό, αναμίχθηκε με πάθος σε ποικίλα κοινωνικά, πολιτικά και διπλωματικά ζητήματα τόσο στη Μεγάλη Βρετανία, όσο και στην Ελλάδα. Ακόμα, από τα πρώτα του κιόλας χρόνια στο Λονδίνο, πήρε ενεργό μέρος στη ζωή της ελληνικής παροικίας και πρωτοστάτησε στην ίδρυση των εκεί φιλελληνικών και πατριωτικών οργανώσεων.

Η παρουσία του Στέφανου Ξένου στο Λονδίνο την εποχή που διαδραματίζονταν σημαντικές εξελίξεις στην μηχανοργάνωση της πληροφορίας, ήταν μια ευτυχής

συγκυρία για την έκδοση της εφημερίδας. Ο Ξένος τόλμησε και εκμεταλλεύτηκε τη Μεγάλη Βρετανία που αποτελούσε τότε μία από τις κυριότερες δυνάμεις στο χώρο του τύπου και προχώρησε στην έκδοση της εφημερίδας. Μέσω της εφημερίδας πρόβαλε τις ποικίλες θέσεις του για διάφορα θέματα και αντιπολιτεύτηκε φανερά και με σκληρή κριτική τον Όθωνα και τη διακυβέρνησή του.

Παρά την πολυποίκιλη και πολυσυζητημένη δραστηριότητά του και παρά το μέγεθος του έργου του, πέθανε φτωχός και αγνοημένος στην Αθήνα τον Ιούλιο του 1894.

2.2.3: Η επιρροή των πολιτικών θέσεων του Στέφανου Ξένου στην εφημερίδα.

Ένα σημαντικό τμήμα των δημοσιευμένων κειμένων, κυρίως σχολιασμένη αρθρογραφία για ζητήματα της Ελλάδας, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και γενικότερα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, γράφτηκε από το Ξένο. Ήταν επόμενο, το περιεχόμενο των άρθρων να είναι, ως επί το πλείστον, αποτέλεσμα των απόψεων του Στέφανου Ξένου. Σύμφωνα με το προλογικό του άρθρο στο πρώτο τεύχος της εφημερίδας, η έκδοση της απέβλεπε σε δύο στόχους: Αρχικά στην ενημέρωση και στην κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών της ελληνικής κοινωνίας για τις επιτεύξεις των δυτικών ευρωπαϊκών κρατών και συνεπώς στον εξευρωπαϊσμό της, αλλά και στην προβολή των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδας στο αγγλικό αναγνωστικό κοινό, όπως γράφει στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου του Βρετανικού Αστέρου: «...Ήτον επανάγκες να καθιδρυθή εν το κέντρο τούτο της Ευρώπης όργανον τι, το οποίο ως έμφρων διερμηνεύς εξ ενός να μεταδίδη προς ημάς τα γεγονότα της ημέρας, τα φώτα και τας τελειοποιήσεις της σοφής Ευρώπης, και ως ειληκρινής αντιπρόσωπος εξ άλλου ν' αγορεύη αείποτε υπέρ των συμφερόντων ημών προς τους διέποντας ήδη την τύχη των Εθνών, οσάκις περί των συμφερόντων ημών τούτων ο λόγος πρόκειται» (Βρετανικός Αστήρ, τομ.Α΄, Δευτέρα 9 Ιουλίου 1860).

Ο δεύτερος στόχος, παρά τους ισχυρισμούς του εκδότη δεν καλύφθηκε με επάρκεια. Ο Ξένος ισχυριζόταν πως η κυκλοφορία του Βρετανικού Αστέρου, στόχευε στην κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών του αγγλικού αναγνωστικού κοινού και απευθυνόταν στον κύκλο των λογίων της Αγγλίας. Αυτό δεν έγινε πραγματικότητα, αφού εν τέλη η εφημερίδα απευθυνόταν στους Έλληνες συνδρομητές που έμεναν στην Αγγλία, στην Έλλαδα, στην τουρκοκρατούμενη ανατολή και στις ελληνικές

παροικίες της Διασποράς. Ουσιαστικά ο Βρετανικός Αστήρ απέβλεπε στην ικανοποίηση μιας φιλόδοξης ιδέας του Ξένου: να αναδειχθεί σε ένθερμο συνήγορο στον ελληνικό κόσμο των επιτευγμάτων των σύγχρονων κρατών της Δύσης και ιδιαίτερα της Μεγάλης Βρετανίας, στους τομείς των πολιτικών και κοινωνικών θεσμών, του εμπορίου και της οικονομίας, της βιομηχανίας, της τεχνολογίας και του πολιτισμού.

Η εξοικείωση των Ελλήνων με τους θεσμούς των δυτικών κοινωνιών θα εξασφάλιζε, όπως πίστευε ο ίδιος, για την Ελλάδα έναν ελεύθερο κοινοβουλευτικό βίο, κοινωνική πρόοδο, οικονομική άνοδο αλλά και πραγματοποίηση των αλυτρωτικών της στόχων. Γι' αυτήν την εξέλιξη, ο Ξένος θεωρούσε εμπόδιο το βασιλιά Όθωνα και το αυταρχικό πολίτευμα που εκπροσωπούσε. Γνώμονας για την τολμηρή και σκληρή κριτική που ασκούσε μέσω των άρθρων του, ήταν η περιπέτεια του πατέρα του Θεόδωρου Ξένου που κατηγορήθηκε από κυβερνητικούς αξιωματούχους της Αθήνας για παραχαράξεις νομισμάτων. Επιπλέον η κριτική του Ξένου συνδέθηκε και με το γενικότερο αντιμοναρχικό αγώνα που είχε αρχίσει στην Ελλάδα στις αρχές του 1859. Θεωρούσε αναγκαίο να ενημερώνονται για τα ζητήματα της Ελλάδας οι Έλληνες κάτοικοι της Αγγλίας και των υπόλοιπων παροικιών της Διασποράς.

Οι αντιπολιτευτικές θέσεις και κριτικές του Ξένου δεν ακολούθησαν ευθύγραμμη πορεία. Άρχισε με την έμμεση κριτική της οθωνικής κυβέρνησης, συνέχισε με άμεσες κατηγορίες εναντίον του βασιλιά Όθωνα, πέρασε σε μετριοπαθείς παραινέσεις για να καταλήξει στις επιθέσεις εναντίον του Βαυάρου μοναρχή ζητώντας μάλιστα την παραίτησή του ή την έξωση. Μάλιστα η κριτική του Ξένου αφορούσε τέσσερα ζητήματα πάνω στα οποία κινούνταν ήδη ο αντιδυναστικός αγώνας στην Ελλάδα. Παρουσίασε έτσι στις 30 Αυγούστου 1860, σε ένα από τα πρώτα του αντιδυναστικά του άρθρα, τα τέσσερα αυτά ζητήματα, τα οποία ήταν: α) η έλειψη συνταγματικών ελευθεριών, β) το πρόβλημα διαδοχής του άκληρου Όθωνα, γ) την πεισματική άρνηση της κυβέρνησης να επιτρέψει την συγκρότηση εθνοφυλακής και δ) την απομάκρυνση της χώρας από τις δύο προστάτιδες δυνάμεις, την Γαλλία και την Αγγλία.

Το αναγνωστικό κοινό της εφημερίδας στη Μεγάλη Βρετανία που επιθυμούσε να ενημερωθεί για τα πολιτικά ζητήματα της Ελλάδας, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην τολμηρή πολιτική αρθρογραφία και πολύ γρήγορα έγινε γνωστή και στις υπόλοιπες

παροικίες αλλά και στην Ελλάδα όπου βρήκε υποστηρικτές σε άλλες αθηναϊκές εφημερίδες.

2.2.4: Η ταυτότητα του Βρετανικού Αστήρα

Για να γίνει κατανοητός ο χαρακτήρας της εφημερίδας θα πρέπει πρώτα να ενταχθεί ο Βρετανικός Αστήρας σε ένα εθνικό πλαίσιο. Βέβαια είναι δύσκολο να συμβεί αυτό λόγω της πολυσχιδούς ταυτότητάς του. Αυτό συμβαίνει εξ αιτίας κάποιων παραγόντων που ενισχύουν την αγγλική διάσταση της εφημερίδας. Αρχικά είναι απόλυτα αποδεκτό ότι ως εκδοτικό προϊόν ανήκει στο βρετανικό τύπο, όπως φαίνεται και από την επωνυμία της εφημερίδας. Η έκδοση και η τυπογραφική βάση του Βρετανικού Αστήρος ευνοήθηκαν από τις συνθήκες που παρείχε η ελευθεροτυπία αλλά και από τις κοινωνικές αρχές της Μεγάλης Βρετανίας. Ο Ξένος εκμεταλλεύοντας το προσοδοφόρο κλίμα της εποχής, κατάφερε και δραστηριοποιήθηκε στους τομείς που τον ενδιέφεραν. Επιπρόσθετα, η ανάπτυξη των μεταφορών και κυρίως το φιλελεύθερο πνεύμα του Διαφωτισμού συνέβαλλαν στην εκδοτική παραγωγή και στη διακίνηση της εφημερίδας. Στην Ελλάδα δεν θα είχε την ίδια απήχηση ένα παρόμοιο εγχείρημα λόγω της μειωμένης διάδοσης της ελευθεροτυπίας. Επιπλέον, το ελληνικό κράτος υπό τη δυναστία του Όθωνα, δεν παρουσίαζε σημάδια αναπτυσσόμενης ευημερίας.

Ένας άλλος παράγοντας που μας βοηθά να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι ο Βρετανικός Αστήρ είχε αγγλική διάσταση, είναι η καταγωγή των τυπογράφων, του διευθυντή της έκδοσης και γενικά αρκετών συντελεστών της εφημερίδας. Συγκεκριμένα, η επιχείρηση της τυπογραφικής επιμέλειας σε δύο Βρετανούς οι οποίοι διοχέτευσαν στην ελληνική εφημερίδα το αγγλικό σχεδιαστικό πρότυπο. Ακόμα, η εκδόση του Βρετανικού Αστήρος στην Αγγλία αποτελεί τμήμα της ιστορίας του βρετανικού εθνικού τύπου, διότι η ιδέα της δημιουργίας του πραγματοποιήθηκε υπό βρετανικές συνθήκες.

Εκτός από τη αγγλική διάσταση, ο Βρετανικός Αστήρ είχε και ελληνική διάσταση ως προς την ταυτότητά του. Η ελληνική διάσταση βασίζεται σε τρεις παραμέτρους. Αρχικά, η καταγωγή του Στέφανου Ξένου, του δημιουργού της εφημερίδας. Ο Ξένος με τη σπουδαία πνευματική του δραστηριότητα έφερε ως κεντρικό θεματικό άξονα την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα επί Τουρκοκρατίας καθώς και επί

δυναστείας Όθωνα. Είχε θέσει ως στόχο και ταυτόχρονα ήταν μία από τις βασικές του φιλοδοξίες την ανάδειξη του ελληνικού ήθους και φρονήματος. Ο Ξένος θεωρούσε πως προβάλλοντας τις δυνατότητες εξέλιξης της αγαπημένης του Ελλάδας, η ελληνική κοινωνία θα εξοικειωνόταν με τους θεσμούς των δυτικών κοινωνιών. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να αποκτήσει η Ελλάδα μία κοινωνική πρόοδ, να αναπτυχθεί οικονομικά αλλά και να διεκδικήσει τα εθνικά της δικαιώματα.

Η δεύτερη παράμετρος αφορά την επιλογή της γλώσσας έκδοσης. Η γλώσσα του Βρετανικού Αστέρη ήταν η καθουμιλουμένη ελληνική γλώσσα. Η καθαρεύουσα με αρχαϊζουσες λέξεις και φράσεις εντάχθηκε στα δημοσιεύματα της εφημερίδας και έγινε ο διάυλος συμβατικής και επίσημης επικοινωνίας. Τα κείμενα με την ελληνική γλώσσα καθρεπτίζουν τις ιδέες και τις αξίες του εκδότη δίνοντας έτσι όψη στην πληροφοριακή πηγή.

Η τρίτη και πιο σημαντική παράμετρος σχετίζεται με τους στόχους της εφημερίδας που ήταν κοινοί με τους στόχους του δημιουργού της. Ο Βρετανικός Αστήρ απευθύνεται στους Έλληνες που ενδιαφέρονται για τα συμφέροντα της Ελλάδας και θέλουν να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση της νέας Ελλάδας. Οι στόχοι όμως της εφημερίδας έρχονται σε αντίθεση με το χαρακτήρα της ύλης του περιεχομένου. Πιο συγκεκριμένα, η ειδησεογραφική κάλυψη αφορούσε διεθνείς θεματικές ενότητες και περιείχαν πληροφορίες για όλες τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής. Από την Ευρώπη ως την Αφρική και από την Αμερική ως την Ασία η ιεράρχηση των πολιτικών ειδήσεων διαμορφώθηκε με βάση σπουδαιότητα και την απήχηση που είχαν στο αναγνωστικό κοινό. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι παρά την αντίθεση ανάμεσα στους στόχους και στον χαρακτήρα του περιεχομένου, με τα συγκεκριμένα άρθρα ο Ξένος προσπάθησε να αφυπνήσει το ελληνικό αναγνωστικό κοινό για να αφομοιώσει τις αξίες των μεγάλων κρατών.

2.3: Η καθιέρωση του «Βρεττανικού Αστήρα» ως μέσω πληροφόρησης και το αναγνωστικό κοινό

2.3.1: Το δημοσιογραφικό κλίμα της Αγγλίας το 19^ο αιώνα

Από το πρώτο κιόλας έτος της έκδοσης ο «Βρεττανικός Αστήρ» κατάφερε να εδραιωθεί και να καθιερωθεί ως μέσο μαζικής ενημέρωσης, παρά τον μεγάλο ανταγωνισμό, των κατοίκων της Αγγλίας. Ένας από τους λόγους που εξυπηρέτησε την εξέλιξη αυτή και κατάφερε ο Ξένος να εκμεταλλευτεί προς όφελος του, ήταν το δημοσιογραφικό κλίμα που επικρατούσε στην Αγγλία εκείνη την εποχή. Τον 19^ο αιώνα η βρετανική δημοσιογραφία γνώρισε μεγάλη άνθηση. Ο Τύπος αποδείχτηκε το σημαντικότερο εργαλείο πολιτικής επικοινωνίας και κοινωνικής επιρροής. Ο κάθε πολίτης επιθυμώντας να καλύψει τις πληροφοριακές του ανάγκες, «κυνηγούσε» την ενημέρωση καθημερινά. Η κάλυψη των αναγκών αυτών επιτυγχάνοταν κυρίως από τις εφημερίδες ανεξαρτήτως περιοδικότητας, γεγονός που προκάλεσε με το πέρασμα των χρόνων τη σταδιακή αύξηση της εκδοτικής δραστηριότητας στους κόλπους της δημοσιογραφίας.

Η αύξουσα πορεία του αριθμού των εφημερίδων και των περιοδικών εφημερίδων στην Μεγάλη Βρετανία είναι αποτέλεσμα δύο βασικών παραγόντων. Ο πρώτος παράγοντας αφορά την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την επιρροή που είχε η εξέλιξη αυτή στο χώρο των εκδόσεων. Η εισβολή της μηχανής επέφερε μεγάλη αλλαγή στη διαδικασία παραγωγής αυξάνοντας με γοργούς ρυθμούς τον όγκο των παραγόμενων εφημερίδων και περιοδικών. Επιπλέον, η τεχνολογία της εποχής εξυπηρετούσε την ευκολότερη και γρηγορότερη συλλογή των ειδήσεων, την άμεση εκτύπωσή τους και κατά συνέπεια την ευρύτερη διακίνησή τους στο αναγνωστικό κοινό. Παράλληλα, οι μηχανές μείωσαν το ανθρώπινο δυναμικό και τις χειρωνακτικές εργασίες με αποτέλεσμα τα μελλοντικά κέρδη των εκδοτών. Το γεγονός όμως αυτό είχε κόστος τη μείωση της ποιότητας επιμέλειας της δομής και των κειμένων. Παρά τα θετικά αποτελέσματα της τεχνολογικής προόδου στο χώρο των εκδόσεων, παρατηρείται το γεγονός της πώλησης επιχειρήσεων. Πολλοί ήταν οι εκδότες που εξ αιτίας του μεγάλου κόστους της αγοράς των μηχανών καλούνταν είτε να εισβάλουν στην νέα εποχή του Τύπου θυσιάζοντας τα οικονομικά τους, είτε να πουλήσουν τις επιχειρήσεις τους σε ανταγωνιστές που βρίσκονταν σε καλύτερη οικονομική κατάσταση.

Ο δεύτερος παράγοντας αφορούσε τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ευρώπη. Οι συνεχείς πολιτικές εξελίξεις σε όλη την Ευρώπη εκείνη την εποχή σε συνδυασμό με το φιλελεύθερο κλίμα και την ελεύθερη διάδοση ιδεών, δημιούργησαν μεγάλη δημοσιογραφική κινητοποίηση. Οι άνθρωποι του χώρου αυτού είχαν ως στόχο την πληροφόρηση των συμπολιτών τους για τα θέματα που συνεχώς προέκυπταν. Οι κύριες δυνάμεις για τη διακίνηση των ειδήσεων μέσω του Τύπου ήταν η Αγγλία και η Γαλλία. Η ελευθερία της διακίνησης του Τύπου εδραιώθηκε με την κατάργηση του φόρου χαρτοσήμου στην Αγγλία το 1855. Από την άλλη μεριά, το Παρίσι διέθετε τους περισσότερους ανταποκριτές και αναγνώστες αγγλικών εφημερίδων από όλες τις μεγάλες πρωτεύουσες της Ευρώπης. Πολλές ήταν οι εφημερίδες της εποχής με σπουδαίο ειδησεογραφικό περιεχόμενο, μία από τις οποίες η εφημερίδα The Times με μεγάλο αναγνωστικό κοινό. Σημαντική επίσης ήταν και η εφημερίδα The Illustrated London News, διότι ήταν η πρώτη εικονογραφημένη εβδομαδιαία εφημερίδα παγκοσμίως.

Μεγάλο ενδιαφέρον έδειξε ο βρετανικός δημοσιογραφικός κύκλος για την ελληνική δημοσιογραφία του 19^{ου} αιώνα. Οι Βρετανοί γοητεύονταν ανέκαθεν με την κλασική Ελλάδα και χάρη σε αυτό παρακινήθηκαν και ασχολήθηκαν με τις εξελίξεις που αφορούσαν το ελληνικό κράτος. Η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας, μετά την ανεξαρτητοποίηση της, αποτελούσε αντικείμενο αναφοράς για πολλούς συντάκτες του εξωτερικού. Σε αγγλικά έντυπα παρατηρούνται απλές περιγραφές της πολιτικής κατάστασης και κριτικές των ελληνικών κατεστημένων, άλλωτε επικριτικές και άλλωτε θετικές, ανάλογα με την πολιτική θέση και τις ιδέες της εφημερίδας ή του συντάκτη.

2.3.2: Το δημοσιογραφικό κλίμα στην Ελλάδα στα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι ξένοι δημοσιογραφικοί κύκλοι και οι ειδησεογραφικοί εκδοτικοί οίκοι έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για το ελληνικό Τύπο. Ο ελληνικός Τύπος αξιοποίησε τις ρίζες του από τα προεπαναστατικά χρόνια με αποτέλεσμα να κάνει δυναμική εμφάνιση στο νέο ελληνικό κράτος. Το ειδησεογραφικό περιεχόμενο και ο χαρακτήρας του όμως, περιορίζονταν γύρω από την πολιτική λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος που έδειχναν οι πολίτες του νέου ελληνικού κράτους. Συγκεκριμένα, ο ελληνικός Τύπος, τα πρώτα χρόνια μετά την δημιουργία του ελεύθερου πλέον ελληνικού κράτους, επικεντρώθηκε στην κάλυψη

των πληροφοριακών αναγκών του ελληνικού λαού επικρίνοντας τον Ιωάννη Καποδίστρια και την διακυβέρνησή του.

Η ελληνική πολιτική δημοσιογραφία επηρεάστηκε κατά την περίοδο βασιλείας του Όθωνα. Σε αντίθεση με τα κράτη της δυτικής Ευρώπης, η κυκλοφορία των εφημερίδων εκείνη την εποχή ήταν αρκετά περιορισμένη. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, ο αναλφαβητισμός της πλειοψηφίας των πολιτών και η έλλειψη των μεταφορικών μέσων ήταν λόγοι που δυσχέραιναν την κατάσταση. Η κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών και η ενημέρωση για διάφορα θέματα δεν ήταν από τις προτεραιότητες του ελληνικού λαού. Επιπρόσθετα, η έλλειψη υποδομών και τεχνογνωσίας ήταν και αυτοί παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά την κυκλοφορία των εφημερίδων. Η Ελλάδα στερήθηκε την πνευματική έκρηξη του ευρωπαϊκού διαφωτισμού και προσπαθούσε να καλλιεργήσει τις συνθήκες που θα την βοηθούσαν να πλησιάσει το πολιτισμικό όραμα της Ευρώπης. Ο Τύπος καλείται να ασκήσει βασικό ρόλο στη διαμόρφωση του πολιτικού σκηνικού που θα οδηγούσε σε ένα δημοκρατικό και ελεύθερο πολίτευμα. Η τάση όμως της πνευματικής αναγέννησης έγινε αντιληπτή από την οθωνική κυβέρνηση η οποία έλαβε μέτρα για να περιορίσει την κυκλοφορία των εφημερίδων στον ελλαδικό χώρο. Οι κατασχέσεις εφημερίδων και οι διώξεις δημοσιογράφων είναι σύνηθες φαινόμενο.

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν, αρκετοί ήταν οι διανοούμενοι εφημεριδογράφοι, οι οποίοι ήταν ενάντια στη δεσποτική πολιτική της κυβέρνησης του Όθωνα. Οι περισσότεροι εκδότες είχαν ως κύρια θεματολογία την θέσπιση Συντάγματος και πολιτικών ελευθεριών των Ελλήνων. Ο Κωνσταντίνος Λεβίδης και ο Ιωάννης Φιλήμων, με την έκδοση της εφημερίδας «Ελπίδα» και «Αίων» αντίστοιχα, ήταν δύο από τους πολλούς εκδότες αντιπολιτευτικών εφημερίδων. Μάλιστα, οι εφημερίδες τους εκδίδονταν και σε άλλες γλώσσες με σκοπό την ενημέρωση, για τις πολιτικές εξελίξεις, των πολιτών των ευρωπαϊκών κρατών αλλά και των ελλήνων των παροικιών.

Η έντονη δημοσιογραφική δραστηριότητα των πρώτων χρόνων του νέου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους σε συνδυασμό με την άνθηση του εμπορίου του Τύπου στην Αγγλία, δημιούργησε συνθήκες για πολύπλευρη πληροφόρηση και ενημέρωση. Έτσι, διευρύνθηκαν οι ιδεολογικοί δρόμοι που παρέχονταν στους Έλληνες της Διασποράς. Οι Έλληνες των παροικιών μορφώνονται και καλλιεργούν

το πνεύμα τους, όχι μόνο για να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές απαιτήσεις που αφορούν τα επιχειρηματικά τους σχέδια και που αυξάνονται με γοργούς ρυθμούς λόγω του αναπτυσσόμενου εμπορίου, αλλά και για να συμμετέχουν στα διάφορα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. Οι Έλληνες της διασποράς, ενημερώνονται συνεχώς για θέματα που αφορούν την οικονομία των ευρωπαϊκών κρατών αλλά και για τις πολιτικοκοινωνικές εξελίξεις, διότι επηρεάζουν άμεσα τη ζωή τους και το μέλλον τους στον τόπο τον οποίο πλέον κατοικούν. Επιπλέον, η συμμετοχή τους στην πολιτισμική διάδοση αναδεικνύουν το σπουδαίο έργο των Ελλήνων της Διασποράς. Αυτές ακριβώς τις συνθήκες εκμεταλλεύτηκε ο Ξένος και αυτό το αναγνωστικό κοινό θέλησε να προσελκύσει με την έκδοση του « Βρεττανικού Αστέρα» το 1860.

2.3.3: Το ελληνικό αναγνωστικό κοινό στην Αγγλία

Ο «Βρεττανικός Αστήρ» εκδόθηκε σε μία εποχή που ο ελληνισμός πάσχιζε για ένα καλύτερο μέλλον. Οι Έλληνες που ζούσαν στο νεοσύστατο κράτος, προσπαθούσαν να διαδώσουν την ελεύθερη δημοσιογραφία συναντώντας πολλά προβλήματα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ελάχιστη αντίσταση απέναντι στο οθωνικό καθεστώς για την ανατροπή του κοινωνικού και πολιτικού κλίματος που είχε δημιουργηθεί. Ο Στέφανος Ξένος γνώριζε πολύ καλά την κατάσταση που επικρατούσε, ο οποίος θέλοντας να ανατρέψει τον Όθωνα προχώρησε στην ίδρυση ενός δυνατού πληροφοριακού μέσου στην αγγλική πρωτεύουσα. Με τον τρόπο αυτό κατάφερε να ασκήσει έναν έντονο αντιδυναστικό αγώνα, αφού προσέλκυσε την πλειοψηφία του ελληνισμού της Αγγλίας.

Ο ελληνισμός της Αγγλίας προΰπήρχε για αρκετά χρόνια. Την περίοδο που η παρούσα εργασία μελετά, οι Έλληνες είχαν εδραιωθεί και διέθεταν μεγάλη δύναμη στα χέρια τους λόγω του εμπορίου. Το ελληνικό μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ευρώπη μετά το ξεσηκωμό του 1821 έφερε πολλούς Έλληνες στην Αγγλία και χωρίς να χάνουν χρόνο εντάχθηκαν στις τοπικές κοινωνίες διατηρώντας τον εθνικό τους χαρακτήρα. Το Λονδίνο, το Μάντσεστερ, το Λίβερπουλ, ήταν από τις κυριότερες περιοχές εγκατάστασης τους. Η Αγγλία του 19^{ου} αιώνα διεπόταν από φιλελεύθερο πολιτικό και οικονομικό πνεύμα, το οποίο προσέφερε τις κατάλληλες συνθήκες ανάπτυξης του επιχειρηματικού ανταγωνισμού, γεγονός που εκμεταλλεύτηκαν οι Έλληνες και άσκησαν δυναμικό εμπορικό ρόλο. Οι Έλληνες έμποροι έδειχναν το ενδιαφέρον τους για τις εξελίξεις στο νεοελληνικό κράτος, διότι οι εμπορικές τους

δραστηριότητες εκτείνονταν και στην Ελλάδα. Για το λόγο αυτό, υπήρχαν στήλες στα εβδομαδιαία φύλλα που αναφέρονταν συγκεκριμένα στις εξελίξεις που αφορούσαν το εμπόριο.

Ο Ξένος ήταν και αυτός επιχειρηματίας πριν την έκδοση της εφημερίδας. Οι γνωριμίες που απέκτησε τον βοήθησαν αρχικά στην ίδρυση της εφημερίδας στηρίζοντας τον μάλιστα πολλές φορές οικονομικά. Οι δραστηριότητες του στο κύκλο των εμπόρων και των επιχειρηματιών δεν τον βοήθησε μόνο οικονομικά, αλλά κατάφερε να μάθει τις ανάγκες για πληροφόρηση της ισχυρής αυτής κοινωνικής τάξης. Προσπάθησε να παρέχει μια επάρκη ενημέρωση κυρίως στους συμπατριώτες του όχι μόνο για τα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα αλλά και για τις εξελίξεις στο εμπόριο σε όλο τον κόσμο. Πολλοί από τους συνδρομητές μάλιστα ήταν από την τάξη των εμπόρων και των επιχειρηματιών.

Παρά το μεγάλο αντίκτυπο της εφημερίδας προς την ισχυρή τάξη των εμπόρων και των επιχειρηματιών, στο αναγνωστικό κοινό συγκαταλέγονται και οι υπόλοιπες κοινωνικές τάξεις. Μπορεί να μην είχαν τη δύναμη των μεγάλων εμπορικών οίκων και των ισχυρών οικογενειών, είχαν όμως μία έντονη θέληση για την ενημέρωση και έδειχναν μεγάλο ενδιαφέρον για τις εξελίξεις στο νεοελληνικό κράτος. Παρόλο που είχαν μεταναστεύσει για μία καλύτερη τύχη, δεν ξεχνούσαν τη γενέτειρα πατρίδα τους. Ακόμα, μία μεγάλη μερίδα του γυναικείου πληθυσμού ανήκε στο αναγνωστικό κοινό, αφού πολλά κοινωνικά άρθρα τις προσέλκυαν έτσι ώστε να πληροφορούνται συνεχώς για τις εξελίξεις στην κοινωνία.

2.3.4: Το αναγνωστικό κοινό στις ελληνικές παροικίες της Ευρώπης.

Το Λονδίνο και η Αγγλία γενικότερα δεν ήταν το μόνο μέρος όπου εγκαταστάθηκαν οι Έλληνες με το μεταναστευτικό ρεύμα του 19^{ου} αιώνα. Η εγκατάσταση των Ελλήνων στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ευρώπης του έδωσε τη δυνατότητα, όπως και στο Λονδίνο, να ασχοληθούν με το εμπόριο. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα, πολλές εμπορικές, εφοπλιστικές, ναυτιλιακές ελληνικές οικογένειες να εδραιωθούν στα κύρια λιμάνια της Μεσογείου, της Μαύρης θάλασσας και της Βόρειας Ευρώπης και να δημιουργηθούν έτσι οικονομικά εύρωστες παροικίες. Ο Ξένος, ο οποίος είχε υπάρξει έμπορος και επιχειρηματίας γνώριζε τη δύναμη που

εφημερίδα και να αποκτήσει ακόμη περισσότερους αναγνώστες και υποστηρικτές και να τους μεταδώσει τις ιδέες του.

Σε πολλά από τα πρωτοσέλιδα των εβδομαδιαίων εκδόσεων υπάρχουν ανακοινώσεις προς τους συνδρομητές και το αναγνωστικό κοινό διαφόρων ευρωπαϊκών πόλεων. Συγκεκριμένα, η εφημερίδα ανακοινώνει, σχεδόν κάθε εβδομάδα, τους αναγνώστες της, πως για την αποφυγή διάφορων ταχυδρομικών προβλημάτων, θα υπάρχουν πράκτορες σε κάθε πόλη από τους οποίους ο κάθε ένας που επιθυμεί θα προμηθεύεται την εφημερίδα. Σε πολλές πόλεις όπως το Βουκουρέστι και σε περιοχές στις παραδουνάβιες Ηγεμονίες, τη Τεργέστη, το Λιβόρνο, την Κωνσταντινούπολη, τη Μασσαλία, το Παρίσι, το Κάιρο και την Αλεξάνδρεια και σε πολλές άλλες ακόμη ευρωπαϊκές πόλεις υπήρχε έντονο το ελληνικό στοιχείο λόγω του αναπτυγμένου εμπορίου που ένα μεγάλο μέρος του περνούσε από τα χέρια των Ελλήνων. Με τη μέθοδο αυτή, ο Στέφανος Ξένος διευκόλυνε τους οικονομικά ισχυρούς αναγνώστες του, διότι θεωρούσε αναγκαία την ενημέρωση και την κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών του ελληνισμού των παροικιών, όσο αφορά τις εξελίξεις, κυρίως, στον ελλαδικό χώρο.

2.4: Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας.

Η αγγλική βιομηχανία του Τύπου στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στηριζόταν σε οικογενειακές επιχειρήσεις που επιδίδονταν στην τυπογραφική τέχνη και την εκδοτική δραστηριότητα. Αργότερα, στα μέσα του ίδιου αιώνα διαμορφώθηκαν συνεργατικά σχήματα που έθεσαν νέες βάσεις στις επιχειρήσεις του τύπου. Η περίπτωση όμως του «Βρετανικού Αστέρα» διαφέρει διότι η επιμέλεια της σύνταξης της εφημερίδας στηρίχτηκε μόνο σε έναν άνθρωπο, το Στέφανο Ξένο. Ήταν ο ίδιος που κατέστησε τον «Βρετανικό Αστήρ» μία από τις πιο καλαίσθητες εφημερίδες της εποχής του.

2.4.1: Διάταξη των πληροφοριακών στοιχείων.

Η έννοια «πληροφοριακό στοιχείο» σχετίζεται με τα μέσα πληροφόρησης και διάταξης της πληροφορίας που επιλέγει ο εκδότης για το στήσιμο του ενημερωτικού εντύπου. Τα γραφικά αντικείμενα, τα οποία διαμορφώνουν τη δομή των θεματικών ενοτήτων της εφημερίδας, ασκούν σημαντικό ρόλο στην ενσωμάτωση των πληροφοριακών αντικειμένων που επιλέγονται. Η πρώτη εντύπωση που παρέχει μια εφημερίδα σε έναν αναγνώστη διαμορφώνεται από το είδος των πληροφοριακών στοιχείων που έχουν επιλεγεί. Κατά συνέπεια τα πληροφοριακά στοιχεία διαμορφώνουν τον χαρακτήρα της εφημερίδας και την απήχηση στο αναγνωστικό κοινό.

Οι σύγχρονες εφημερίδες, εξ αιτίας των τεχνολογικών δυνατοτήτων, έχουν την δυνατότητα να επιλέγουν τα πληροφοριακά στοιχεία που θα τις πλαισιώνουν. Στην περίπτωση του «Βρετανικού Αστέρα», η τεχνολογία του 19^{ου} δεν παρείχε τις ίδιες δυνατότητες. Τα πληροφοριακά στοιχεία που συμβάλλουν στην τελική μορφοποίηση του «Βρετανικού Αστέρα», ως φυσικό αντικείμενο είναι:

- Κείμενο: συμπεριλαμβάνονται οι ειδήσεις, τα άρθρα, τα αφιερώματα, η αλληλογραφία, τα διαφημιστικά κείμενα , κ.α
- Οι τίτλοι και οι επικεφαλίδες κειμένων
- Η εικονογράφηση
- Οι τίτλοι των εικόνων
- Διάφορα σύμβολα
- Υπογραφές πνευματικών υπευθύνων σε εικόνες και κείμενα.

2.4.1.1: Κείμενο.

Με την έννοια «κείμενο» εννοείται εδώ το σύνολο των φράσεων που απαρτίζουν ένα ολοκληρωμένο νόημα και διατυπώνουν ένα κοινωνικά οριοθετημένο γεγονός. Τα κείμενα μίας εφημερίδας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν, ανάλογα τη σκοπιμότητα, τη λειτουργία και το νόημα που υιοθετούν. Τα κείμενα μίας εφημερίδας αντικατοπτρίζουν, τις περισσότερες φορές, τα κοινωνικά δεδομένα και κατεστημένα της εποχής που συντάσσονται και συγκρούονται με τις συμβάσεις της δεδομένης ιστορικής στιγμής. Κάθε κειμενική κατηγορία χαρακτηρίζεται από θεματικό περιεχόμενο, ύφος και δομή, αποτελεί μία ξεχωριστή πηγή γνώσης και πληροφόρησης.

Στην εφημερίδα «Βρεττανικός Αστήρ», την επιμέλεια των κειμένων και τη χωροταξική τους παρουσία ανέλαβε ο Στέφανος Ξένος. Στα 25 φύλλα που εξέδωσε κατά τον πρώτο έτος έκδοσης, τα κείμενα καταχωρούνται σε τρεις στήλες. Η απόσταση του κειμένου ήταν ικανοποιητική, ώστε να μην συγχέονται οι πληροφορίες των στήλων μεταξύ τους. Αυτό το συγκεκριμένο μοτίβο διατηρείται με συνέπεια καθ' όλη τη διάρκεια της εφημερίδας και προσδίδει ενιαία μορφή στο περιεχόμενο της, με τη συμβολή φυσικά και των υπόλοιπων πληροφοριακών στοιχείων.

2.4.1.2: Τίτλοι και επικεφαλίδες κειμένων

Οι τίτλοι των κειμένων αναγράφονται πάντα με κεφαλαίους χαρακτήρες. Τοποθετούνται στο μέσο κάθε στήλης και συνήθως μεσολαβεί κενή σειρά ανάμεσα στον τίτλο και το σχετικό κείμενο. Η έμφαση στους τίτλους των κειμένων προσδίδεται με τη χρήση έντονων χαρακτήρων, ενώ η γραμματοσειρά παραμένει η ίδια για κάθε τίτλο θεματικής ενότητας.

Σε άρθρα μεγάλης έκτασης παρατηρούνται και τίτλοι υποκεφαλαίων. Αυτοί συνήθως αναγράφονται με κεφαλαίους χαρακτήρες κανονικής μορφής μεγαλύτερου μεγέθους για να ξεχωρίζουν. Οι τίτλοι όμως σύντομων ειδήσεων σε στήλες όπως τα Δικαστικά, εμφανίζονται με μικρούς χαρακτήρες.

Όπως διαπιστώνεται, το ζητούμενο για τον εκδότη της εφημερίδας είναι ο διαχωρισμός των επιμέρους άρθρων και θεματικών ενοτήτων με το καλύτερο δυνατό μέσο. Για το λόγο αυτό ο Στέφανος Ξένος χρησιμοποίησε διακοσμητικά ή άλλα

πρόσθετα σύμβολα στην αντγραφή των τίτλων. Έτσι προτίμησε την έντονη εντυπωσιακή εικονογράφηση που αποτυπώνεται από ξυλογραφίες σε όλα τα φύλλα του «Βρεττανικού Αστέρα».

2.4.1.3: Εικονογράφηση

Η εικονογράφηση του «Βρεττανικού Αστέρα» αποτελεί μία σημαντικότητα πηγή πληροφορίας για το πλαίσιο της καλλιτεχνικής έκφρασης της εποχής. Ο ρόλος των εικόνων αυτών ήταν καταλυτικός στην ανάδειξη του περιεχομένου της εφημερίδας και στην προσέλκυση του αναγνωστικού κοινού και γι' αυτό το λόγο θεωρήθηκε μία από τις πρωτοπóρες εικονογραφημένες εφημερίδες. Οι εικόνες αποτυπώνονται από ξυλογραφίες και παρά το γεγονός που η Αγγλία υπήρξε από τις τελευταίες χώρες που εκτίμησε την τέχνη της ξυλογραφίας και ενώ η παραγωγή της δεν μπορεί να συγκριθεί με τα ξυλογραφικά δημιουργήματα της Ιταλίας ή της Γαλλίας που ήδη ξεχώριζαν από τον 15^ο αιώνα, διαπιστώνεται ιδιαίτερη φροντίδα και λεπτομέρεια στις ξυλογραφίες που φιλοξενεί « Βρεττανικός Αστήρ».

Η θέση των εικόνων δεν ήταν σταθερή σε κάθε τεύχος. Εντοπίζονται εντός του κειμένου, διακόπτοντας τη ροή της της ανάγνωσης, ενώ σε πολλές περιπτώσεις και ανάλογα με τις ανάγκες απεικόνισης ενός γεγονότος, παρεμβάλλονται σε σημείο που μειώνουν δραματικά τη χωριτικότητα των κειμένων.

2.4.1.4: Τίτλοι εικόνων

Οι τίτλοι των εικόνων είναι ένα ακόμα στοιχείο από το οποίο μπορεί κανείς να αντλήσει πληροφορίες. Οι τίτλοι ήταν επιγραμματικοί και αναγράφονται με κεφαλαίους χαρακτήρες. Καταχωρούνται πάντα στη βάση της εικόνας ανεξάρτητα από το σχήμα της ή τη μορφή της θέσης της(οριζόντια ή κάθετα). Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις όπου η εικονογράφηση ενός κειμένου δεν μπορούσε να τοποθετηθεί κοτά στο κείμενο. Τότε μεταφερόταν σε άλλη σελίδα και ο τίτλος της εικόνας συνοδευόταν με την παραπομπή της σελίδας που απευθύνεται.

2.4.1.5: Σύμβολα

Τα σύμβολα που χρησιμοποίησε ο εκδότης του «Βρετανικού Αστέρα» είναι στο σύνολό τους λιτά και διακριτικά. Η χρήση τους εξυπηρετούσε καθαρά πρακτικούς σκοπούς και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν διακοσμητικά στοιχεία της εφημερίδας. Στην επίτομη έκδοση των τευχών της εφημερίδας για το 1860 μόνο στη σελίδα τίτλου του τόμου διακρίνεται μια διακοσμητική μπορντούρα που πλαισιώνει τις πληροφορίες του τίτλου, τόμου, τόπου και χρονολογίας της έκδοσης της εφημερίδας.

Υπήρχαν και εξέχοντα κείμενα ή ειδικά αφιερώματα στα οποία ο Στέφανος Ξένος επέλεξε για λόγους έμφασης τη χρήση πλαισίου σε έντονο, παχύ μέγεθος.

Ανεξάρτητα με τη θεματολογία του κειμένου και την γνώμη του εκδότη και επιμελητή, το έντονο πλαίσιο αναδεικνύει το άρθρο και προσδίδει σημαντικότητα στο περιεχόμενο.

2.4.1.6: Υπογραφές πνευματικών υπευθύνων σε εικόνες και κείμενα

Τα περισσότερα κείμενα που φιλοξενούνται στο «Βρετανικό Αστέρα» είναι ανυπόγραφα. Εικάζεται ότι η γενική επιμέλεια και η σύνταξη πολλών κειμένων ανήκουν στον ίδιο το Στέφανο Ξένο. Αναφορικά με τα κείμενα-μεταφράσεις από υλικό άλλων εφημερίδων της εποχής, είναι γνωστό ότι ο Ξένος είχε προσλάβει μεταφραστές που εγγυώνταν την μεταφορά αλλόγλωσσων κειμένων στην ελληνική γλώσσα. Συναντώνται επίσης και σχετικές αναφορές εφημερίδων που χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές σε άρθρα του «Βρετανικού Αστέρα».

Δεν υπάρχουν σταθερά πρόσωπα που να φαίνονται πως υπογράφουν στα κείμενα. Υπάρχουν όμως λίγες περιπτώσεις όπου διακρίνονται μεμονωμένες υπογραφές. Στο τεύχος 16 σημειώνεται στο τέλος της σελίδας η υπογραφή «Ο Μεταφραστής» χωρίς καμία άλλη αναφορά στο πρόσωπο αυτό. Αλλή μία περίπτωση είναι το τεύχος 22 στη στήλη Θεολογικά όπου διακρίνεται η υπογραφή ενός «Α.Μ», ενώ στο τελευταίο τεύχος του έτους σε ένα δημοσίευμα για τα Χριστούγεννα φαίνεται να υπογράφει ο «Απόδημος Έλλην».

Υπογραφές υπήρχαν και στις εικονογραφήσεις της εφημερίδας. Ως επι το πλείστον οι ξυλογραφίες της εφημερίδας φέρουν την υπογραφή του δημιουργού τους. Η αναγνώριση του ονόματος του καλλιτέχνη αποδείχτηκε ιδιαίτερα επίπονη εργασία, καθώς οι υπογραφές είναι καλλιγραφικές και σε πολλές περιπτώσεις εντοπίζονται σε συντομευμένη μορφή.

2.4.2: Τα φυσικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας.

Τα φυσικά χαρακτηριστικά ενός τεκμηρίου αφορούν την περιγραφή του τεκμηρίου ως φυσικό αντικείμενο. Πρόκειται για τα χαρακτηριστικά εκείνα που διαμορφώνουν την εξωτερική όψη του πληροφοριακού έργου και προσδίδουν μία ξεχωριστή ταυτότητα στην πληροφοριακή πηγή. Τα φυσικά χαρακτηριστικά και τα πληροφοριακά στοιχεία καθιστούν την πηγή αξιόλογη, αξιόπιστη και δημοφιλή. Ο «Βρετανικός Αστήρ» ως φυσικό αντικείμενο χαρακτηρίζεται από τα παρακάτω στοιχεία:

- Τη σελιδοποίηση.
- Το μέγεθος των φύλλων και μέθοδοι εκτύπωσης.
- Η ποιότητα του χαρτιού.
- Τα τυπογραφικά στοιχεία.

2.4.2.1: Η Σελιδοποίηση

Η αρίθμηση των σελιδών του πρώτου τόμου των φύλλων της εφημερίδας κατά το 1860 είναι συνεχόμενη. Το σύνολο των φύλλων είναι 636 και αναγράφονται στις πάνω ακρινές γωνίες των σελιδών της εφημερίδας. Ο μέσος όρος των σελιδών ανά τεύχος είναι 25. Το μέγεθος της αρίθμησης είναι ευανάγνωστο και μεγαλύτερο των κοινών χαρακτήρων των κειμένων. Οι παρεπεμπτικές πληροφορίες των κειμένων και των εικόνων, που αναφέρονται σε αριθμό σελίδας, αντιστοιχούν στη συνεχόμενη αρίθμηση των φύλλων του πρώτου τόμου. Τα πρωτοσέλιδα των τεύχων δεν φέρουν αρίθμηση σελίδας.

2.4.2.2: Το μέγεθος των φύλλων.

Το μέγεθος της εφημερίδας ακολουθεί ενιαίο σταθερό σχήμα καθ' όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της. Τα φύλλα παράχθηκαν σε σχήμα octavo και οι τελικές διαστάσεις της εφημερίδας σε τετραγωνικά εκατοστά είναι 40x28 εκατοστά. Ο

«Βρεττανικός Αστήρ» συγκαταλέγεται στις πρώτες παροικιακές εφημερίδες που εκδόθηκε σε τόσο μεγάλο μέγεθος. Παραδειγματίζεται από τα αγγλικά πρότυπα εφημερίδων που διαμορφώνουν με οδηγία της βρετανικής βουλής. Παρόλο που το μέγεθος χαρακτηρίζεται μεγάλο σε σχέση με τις παλαιότερες μορφές εφημερίδων, δεν αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα για τη διακίνηση της εφημερίδας, η οποία εκτεινόταν από τις πόλεις της Αγγλίας στις πόλεις της Ευρώπης και της Ανατολής, όπου άνθιζαν οι ελληνικές κοινότητες.

Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης την έκταση και την ποικιλία της πληροφορίας που σκόπευε να καλύψει ο Στέφανος Ξένος. Τα λεπτομερή πολιτικά άρθρα, τα μεγάλα αφιερώματα και τα ακριβή στατιστικά στοιχεία σε πίνακες για τις εμπορικές εργασίες, επέβαλαν την επιλογή μιας εφημερίδας με κατάλληλο μέγεθος, ώστε να είναι σε θέση να παρέχει τις συγκεντρωμένες και άρτια οργανωμένες πληροφορίες για τον πιο απαιτητικό αναγνώστη, αλλά ταυτόχρονα να ψυχαγωγεί και να μελετάται από το μέσο πολίτη με διάθεση και άνεση. Επιπρόσθετα, το μέγεθος των φύλλων υποστηρίζει την έντονη και προσεγμένη εικονογράφηση, τα χαρακτηριστικά της οποίας θα ήταν αδύνατο να αποτυπωθούν σε μικρότερα φύλλα.

2.4.2.3: Η ποιότητα του χαρτιού

Η ποιότητα του χαρτιού που χρησιμοποιήθηκαν για την έκδοση της εφημερίδας αποτελεί έναν από τους λόγους που συνέβαλαν στην μακροβιότητα της εφημερίδας μέχρι σήμερα. Ακόμα και γυμνό μάτι διαπιστώνεται η καθαρότητα των φύλλων και η αντίθεση που πηγάζει από τα μαύρα τυπογραφικά στοιχεία πάνω στο χαρτί. Η ανθεκτικότητα των σελίδων κατέστησε τα διασωζόμενα αντίτυπα της εφημερίδας διαθέσιμα σήμερα στον σύγχρονο ερευνητή και μελετητή.

Μέχρι το 19^ο αιώνα το χαρτί που χρησιμοποιήθηκε για την έκδοση έντυπου υλικού ήταν κατασκευασμένο κυρίως από ύφασμα. Για το λόγο αυτό οι εφημερίδες ήταν πιο ανθεκτικές. Τα υφάσματα παράγονταν στην Γερμανία και η επεξεργασία τους για τη δημιουργία χαρτιού πραγματοποιούνταν στη Γαλλία. Περίπου το 1870, η παραγωγή αυτή παρήκμασε και οι κατασκευαστές στράφηκαν σε άλλα υλικά, ικανά να υποκαταστήσουν το ύφασμα. Την περίοδο που εκδόθηκε ο «Βρεττανικός Αστήρ» το χαρτί εκδοτικής εργασίας εισαγόταν από τη Γαλλία και ο Στέφανος Ξένος υπήρξε αγοραστής και χρήστης.

Το είδος του χαρτιού αναμφισβήτητα συμβάλει στην ποιότητα του τελικού αποτελέσματος της τυπογραφικής διαδικασίας. Τα τεχνολογικά επιτεύγματα του 19^{ου} αιώνα συντέλεσαν σημαντικά στις μεθόδους της εκτύπωσης του « Βρεττανικού Αστέρα». Το 1824 η Αγγλία υποδέχτηκε τις μεταλλικές μηχανές αντί των ξύλινων που χρησιμοποιούνταν ως τότε. Βέβαια, οι μέθοδοι της εκτύπωσης του « Βρεττανικού Αστέρα» δεν είναι γνωστές. Σύμφωνα όμως με το χαρακτήρα του Στέφανου Ξένου, την οικονομική ευχέρεια και το τελικό αποτέλεσμα της μορφής της εφημερίδας συνεπάγεται ότι οι τυπογράφοι χρησιμοποίησαν τα πιο σύγχρονα μέσα της εποχής για την τελική έκδοση των φύλλων. Ήταν εξάλλου φανερή επιθυμία του Ξένου να συμπορευτεί εκδοτικά με τις αντίστοιχες αγγλικές εφημερίδες και να εντυπωσιάσει τον παροικιακό ελληνισμό αλλά και τους Ελλαδίτες συμπατριώτες του.

Η επιλογή των τυπογραφικών στοιχείων για την εκφορά των κειμένων του «Βρεττανικού Αστέρα» βασίστηκε στα πιο διαδεδομένα τυπογραφικά σχήματα της Αγγλίας. Η ποικιλομορφία και η πολυθεματικότητα της εφημερίδας απαιτούσαν μία καθαρή γραμματοσειρά, ευανάγνωστη και με την κατάλληλη πυκνότητα κατά τη διαμόρφωση των λέξεων ώστε να αξιοποιείται ο διαθέσιμος χώρος των φύλλων. Πρέπει να επισημανθεί ότι δεν τηρείται μόνο ένα τυπογραφικό σχήμα γραμματοσειράς. Ο τυπογραφικός χαρακτήρας διαφέρει ως προς το είδος των ομαδοποιημένων κειμένων. Αυτό εφαρμόστηκε πιθανόν, επειδή ο συντάκτης θέλησε να αναδείξει το περιεχόμενο και να δώσει έμφαση σε σημεία που θεωρούσε απαραίτητα.

Ο Στέφανος Ξένος επέλεξε τη γραμματοσειρά που θα ήταν καταλληλότερη και θα εξασφάλιζε καθαρό και πυκνό κείμενο. Οι ευανάγνωστοι χαρακτήρες και η μεγάλη πυκνότητα στη σύνθεση, προσέλκυαν το αναγνωστικό κοινό και προωθούσαν την διακίνηση της εφημερίδας. Τα τυπογραφικά σχήματα που συναντά ο αναγνώστης στα κείμενα του «Βρεττανικού Αστέρα» ανήκαν στο Didot και στον Porson με τα οποία ο Ξένος προσέδωσε συγκεκριμένο τύπο χαρακτήρων σε συγκεκριμένη θεματολογία.

Η συνύπαρξη δύο τυπογραφικών συνθέσεων είναι αρμονική χάρις στις ομοιότητες που παρουσιάζουν. Τα δύο σχήματα ανήκαν στην κατηγορία των ανισόπαχων γραμμάτων, δηλαδή οι χαρακτήρες παρουσιάζουν εναλλαγές πάχους γραμμής μέσα στο ίδιο γράμμα. Τέλος, το οπτικό αποτέλεσμα του συνδυασμού των δύο τύπων προσδίδει στο κείμενο ενεργητικότητα και την εναλλαγή που είναι καλό να

χαρακτηρίζει μία πλούσια πολιτική και φιλολογική εφημερίδα όπως ο «Βρεττανικός Αστήρ».

2.5: Τα μορφικά χαρακτηριστικά: η γλώσσα της εφημερίδας

Ο γραπτός λόγος του έντυπου τύπου σχετίζεται άμεσα με τις κοινωνιολογικές και κοινωνικοψυχολογικές δομές που διαμορφώνουν οι συνθήκες της εποχής και της γεωγραφικής θέσης, όπου αναφέρεται. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την έκφραση του γραπτού κείμενου στον τύπο είναι αφενός τα επιτελεία που παράγουν το ειδησεογραφικό και σχολιαστικό λόγο και αφετέρου την κοινωνική κουλτούρα και το χαρακτήρα του αναγνωστικού κοινού.

Η δύναμη της γλώσσας και κυρίως της γραπτής εκφοράς της, είναι καταλυτική καθώς διαμορφώνει την πραγματικότητα. Μέσα από το γραπτό λόγο οι αθρογράφοι μεταφέρουν την ιδεολογία τους. Θα πρέπει όμως να ληφθεί υπ' όψη, ότι η ιδεολογία των αρθρογράφων δεν θα πρέπει να αποκλίνει από το ιδεοόγικό προσανατολισμό της εφημερίδας. Επομένως, ο λόγος αντικατοπτρίζει την κοινωνική συμπεριφορά κατασκευάζοντας νοήματα που εξυπηρετούν ιδεολογικές θέσεις.

Ο λόγος που χρησιμοποιείται σε μία εφημερίδα σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη δομή περιεχομένου. Για την ανάλυση και την αξιολόγηση της χρήσης του λόγου είναι απαραίτητη η ανάλυση του περιεχομένου, με σκοπό την ανάδειξη της σκοπιμότητας των μηνυμάτων. Συνεπώς, η ανάλυση του λόγου και του περιεχομένου φανερώνει τις τάσεις έκφρασης και αντίληψη μηνυμάτων που διαμορφώνουν την πραγματικότητα της εποχής. Στο πλαίσιο αυτό, η εφημερίδα ως μέσο πληροφόρησης, γεννά πεποιθήσεις και στάσεις, προκαλεί την συμμετοχή του αναγνωστικού κοινού στα κοινά και κυρίως παρέχει την ελευθερία έκφρασης.

Στην περίπτωση του «Βρεττανικού Αστέρα» τα δημοσιευμένα κείμενα παρουσιάζουν ένα σύστημα λόγων που εκφράζουν ένα έντονο πολιτικό καθεστώς των ελληνικών ζητημάτων και την ενεργή συμμετοχή των Ελλήνων των παροικιών. Η δραστηριότητα των Ελλήνων γεννάται και υποστηρίζεται από τα δημοσιεύματα της εφημερίδας. Για το θέμα της γλώσσας ο Στέφανος Ξένος δημοσιεύει άρθρο στο «Βρεττανικό Αστέρα» στις 29 Νοεμβρίου. Το άρθρο του αποτελεί απάντηση στην εφημερίδα «Ελπίς» της Αθήνας η οποία κατακρίνει τις γλωσσικές τάσεις του συντάκτη και των μεταφραστών του, επειδή παραφράζουν την αρχαία ελληνική σύνταξη και γραμματική και δημιουργούν νεολογισμούς.

2.5.1: Η γραμματική της εφημερίδας

Ένας από τους κύριους στόχους του Στέφανου Ξένου ήταν η πνευματική ανάταση της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου. Η πολύχρονη διαμονή του στη Μεγάλη Βρετανία, τον οδήγησε στην άποψη ότι οι περισσότεροι Έλληνες της Αγγλίας ενδιαφέρονταν ως επί το πλείστον για εμπορικά θέματα και οικονομικές υποθέσεις, ενώ ήταν ελάχιστη η συμμετοχή στις πολιτικές εξελίξεις. Για τον Ξένο, η υπόθεση της γλώσσας ήταν ο πιο δυνατός κρίκος του έθνους και των πολιτών του. Η εθνική ύπαρξη οριζόταν μέσα από τη γλώσσα και η γνώση αυτής έπρεπε να αποτελεί μέλημα για κάθε Έλληνα. Επιδίωκε το μελλοντικό εκσυγχρονισμό της ελληνικής παιδείας και της εκπαίδευτικής πολιτικής διατηρώντας ζωντανή την ελληνική γλώσσα.

Η συνέπεια που διακρίνει τις εργασίες της σύνταξης και επιμέλειας της εφημερίδας εφαρμόζεται επίσης και στην γραμματική του γραπτού λόγου. Ο ίδιος ο Ξένος δεν θα δεχόταν να προωθήσει στο κοινό του ένα έργο το οποίο δεν σέβεται τα γραμματικά και συντακτικά συστήματα της γλώσσας του. Από το 1830 η καθαρεύουσα είχε καθιερωθεί θεσμικά ως επίσημη όλων των κυβερνητικών και διοικητικών δραστηριοτήτων της εκπαίδευσης και του Τύπου. Η γραμματική των λέξεων ακολούθησε πιστά την ετυμολογική ρίζα των αρχαίων λέξεων και ο τονισμός και το σύμβολο της υπογεγραμμένης της δοτικής ήταν αναπόσπαστα στοιχεία των λεκτικών τύπων. Η γραμματική φροντίδα των κειμένων της εφημερίδας είναι εμφανής. Η εμμονή του Ξένου στην εκπαίδευτική ωρίμανση των Ελλήνων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο ίδιος χρησιμοποιούσε συχνά τα εγχειρίδια και λεξικά της εποχής που αφορούσαν την εκφορά του γραπτού λόγου.

Κεφάλαιο 3^ο : Αποδελτίωση της εφημερίδας

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο γίνει μελέτη του παρακάτω πίνακα έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί η αποδελτίωση σε κάποια από τα άρθρα του «Βρεττανικού Αστέρ». Συγκεκριμένα, θα γίνει ανάλυση στο περιεχόμενο των άρθρων που αφορούν τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις. Επίσης θα αναλυθεί το περιεχόμενο των δικαστικών άρθρων καθώς και των υπόλοιπων στήλων που αφορούν την κοινωνική ζωή των Ευρωπαϊκών κρατών.

			ΒΡΕΤΤΑ ΝΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ ΤΟΜΟΣ Α΄	
ΦΥΛΛΟ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΣΕΛΙΔΑ (ΑΠΟ)	ΣΕΛΙΔΑ(ΕΩΣ)	ΕΙΔΟΣ ΑΡΘΡΟΥ
1	Δευτέρα 9 Ιουλίου 1860	πρωτοσέλι δο	11	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		12	14	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		15	18	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		19	22	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
2	Πέμπτη 19 Ιουλίου 1860	πρωτοσέλι δο	39	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		39	41	ΠΟΙΚΙΛΑ
		42	45	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		46	54	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		54	56	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
3	Πέμπτη 26 Ιουλίου 1860	πρωτοσέλι δο	69	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		70	71	ΠΟΙΚΙΛΑ
		71	74	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		74	85	ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ
		86	88	ΕΜΠΟΡΙΚΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
4	Πέμπτη 2 Αυγούστου 1860	90	95	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		95	97	ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ
		98	106	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

		106	111	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		112	112	ΠΟΙΚΙΛΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
5	Πέμπτη 9 Αυγούστου 1860	πρωτοσέλι δο	129	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		130	133	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ/ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ
		134	142	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		143	144	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
6	Πέμπτη 16 Αυγούστου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		146	158	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		159	161	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		162	166	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		167	168	ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
7	Πέμπτη 23 Αυγούστου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		170	178	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		179	185	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		186	195	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		196	199	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		200	200	ΠΟΙΚΙΛΑ
8	Πέμπτη 30 Αυγούστου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		202	213	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		214	216	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		217	217	ΠΟΙΚΙΛΑ
		218	219	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ/ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ
		219	224	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
9	Πέμπτη 6 Σεπτεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		226	238	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		238	242	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		242	248	ΠΟΙΚΙΛΑ/ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

10	Πέμπτη 13 Σεπτεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		250	251	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		252	253	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		254	258	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		259	261	ΠΟΙΚΙΛΑ
		262	265	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		266	272	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
11	Πέμπτη 20 Σεπτεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		274	285	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		286	286	ΠΟΙΚΙΛΑ
		287	293	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		294	303	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ/ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ
12	Πέμπτη 27 Σεπτεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		306	317	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		318	318	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
		319	319	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		320	328	ΔΙΑΦΟΡΑ
13	Πέμπτη 4 Οκτωβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		330	343	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		343	352	ΕΜΠΟΡΙΚΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
14	Πέμπτη 11 Οκτωβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		354	355	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		356	357	ΠΟΙΚΙΛΑ
		358	366	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		366	376	ΕΜΠΟΡΙΚΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

15	Πέμπτη 18 Οκτωβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		378	389	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		390	391	ΑΝΑΜΕΙΚΤΑ
		391	399	ΕΜΠΟΡΙΚΑ/ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		400	400	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
16	Πέμπτη 25 Οκτωβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		402	411	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		412	413	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		414	414	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		415	416	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		416	417	ΠΟΙΚΙΛΑ
		417	423	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		424	424	ΔΙΑΦΟΡΑ
17	Πέμπτη 1 Νοεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		426	427	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		428	429	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		430	438	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		439	440	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		440	441	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
		442	447	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		448	448	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
18	Πέμπτη 8 Νοεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		450	462	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		462	463	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		463	470	ΔΙΑΦΟΡΑ
		470	471	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		472	472	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

19	Πέμπτη 15 Νοεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		474	486	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		486	486	ΔΙΑΦΟΡΑ
		487	489	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		490	493	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
		494	495	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		496	496	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
20	Πέμπτη 22 Νοεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		498	506	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		507	509	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
		510	510	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		510	510	ΔΙΑΦΟΡΑ
		510	511	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		512	520	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
21	Πέμπτη 29 Νοεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		522	530	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		530	530	ΑΝΑΜΕΙΚΤΑ
		531	532	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		532	532	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		534	536	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		537	542	ΔΙΑΦΟΡΑ
		542	544	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
22	Πέμπτη 6 Δεκεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		546	554	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		55	557	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
		558	558	ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

		559	559	ΔΙΑΦΟΡΑ
		560	560	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		561	565	ΔΙΑΦΟΡΑ
		566	567	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		568	568	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
23	Πέμπτη 13 Δεκεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		570	578	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		579	580	ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
		581	582	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		583	584	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		585	589	ΔΙΑΦΟΡΑ
		590	591	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ
		592	592	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
24	Πέμπτη 20 Δεκεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		594	602	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		603	603	ΔΙΑΦΟΡΑ
		604	605	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
		606	606	ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
		607	609	ΕΜΠΟΡΙΚΑ
		610	615	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ/ΔΙΑΦΟΡΑ
		616	616	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
25	Πέμπτη 27 Δεκεμβρίου 1860	πρωτοσέλι δο		ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
		618	624	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
		625	626	ΔΙΑΦΟΡΑ

		626	627	ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
		628	632	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
		633	636	ΔΙΑΦΟΡΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

3.1: Πολιτικά κείμενα

Ο χαρακτήρας της εφημερίδας όπως έχει αναφερθεί είναι κυρίως πολιτικός. Τα πολιτικά δημοσιεύματα κυριαρχούν στο σύνολο της εφημερίδας καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος των φύλλων. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό μελετώντας τον παραπάνω πίνακα, όπου παρατηρείται πως τα πολιτικά δημοσιεύματα εκτείνονται σε 10 με 15 σελίδες σε κάθε τεύχος της εφημερίδας. Είναι λογικό τα πολιτικά κείμενα να καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος του «Βρεττανικού Αστέρα», διότι ο Ξένος επιθυμούσε μία εκτενή πληροφόρηση για τις πολιτικές εξελίξεις προς τους αναγνώστες του.

Τα πολιτικά κείμενα του «Βρεττανικού Αστέρα» αναφέρονται σε όλα τα «δυνατά» κράτη της εποχής εκείνης. Το πολιτικό γίνεσθαι των λαών είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την πολιτική ιστορία των Μεγάλων Δυνάμεων- χωρών, οι οποίες διαμόρφωναν τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που ανταποκρίνονται στα συμφέροντά τους. Ουσιαστικός είναι ο ρόλος της Αγγλίας και της Γαλλίας οι οποίες απολαμβάνουν την ευημερία και τη βιομηχανική ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, τα ιδεώδη του διαφωτισμού έχουν επηρεάσει τη βουλή και την παιδεία των ανθρώπων. Έτσι, οι νέες αξίες και τα ιδανικά που διαμορφώθηκαν κατά το Διαφωτισμό συμβάλουν στην ειρηνική κοινωνική συνύπαρξη.

Δύο από τις βασικές πολιτικές εξελίξεις που περιγράφει αναλυτικά ο «Βρεττανικός Αστήρ» στα δημοσιεύματά του, είναι η Σικελική Επανάσταση και οι αναταραχές στη Συρία, ύστερα από επιθέσεις Μωαμεθανών σε χριστιανικούς πληθυσμούς. Τα δύο αυτά γεγονότα επηρέασαν σημαντικά τις διπλωματικές σχέσεις των ευρωπαϊκών κρατών. Η πρώτη αναφορά για την Σικελική Επανάσταση γίνεται στις 9 Ιουλίου, στο πρώτο τεύχος του «Βρεττανικού Αστέρα».

3.1.1: Σικελική επανάσταση

Το πρώτο πολιτικό κείμενο της εφημερίδας που δημοσιεύθηκε στις 9 Ιουλίου 1860, στο πρώτο τεύχος του «Βρεττανικού Αστέρα», αναφέρεται στην Σικελική Επανάσταση. Η επανάσταση αυτή άρχισε το 1848 και σκοπό είχε την ανεξαρτησία της Σικελίας από την ηγεμονία των Βουρβόνων. Πραγματοποιήθηκαν επαναστάσεις και λαϊκές εξεγέρσεις με αποκορύφωμα την εκστρατεία των χιλίων υπό τον Giuseppe Garibaldi και με την πολιορκία του Gaeta το 1861.

Η προσπάθεια των επαναστατών υπό τον Garibaldi έγινε είδηση σε όλο τον κόσμο και υποστηριζόταν έμμεσα από τα ευρωπαϊκά κράτη και κυρίως από τον βρετανικό λαό. Παρ' όλη τη συμπάθεια των ευρωπαϊκών λαών, η Βουλή των Λόρδων στο Λονδίνο καθώς και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις παρακολουθούσαν τα γεγονότα αποστασιοποιημένοι. Ο συντάκτης του άρθρου, ο Στέφανος Ξένος, κλείνει το δημοσίευμα με την εξής αναφορά: *« Ουδεμία εξωτερικής δύναμης θα επέμβει μεταξύ τούτων[εννοεί τους επαναστάτες] και των αυτών Δεσποτών, οι δε Δεσπότες γυμνοί, εγκαταλιμπανόμενοι πάσης εξωτερικής υποστηρίξεως, άκοντες και έκοντες πρέπει να υποκύψωσιν εις φοράν των πραγμάτων και περιστάσεων. Τοιάυτη κατέστη η γενική επιθυμία της γηραιάς Ευρώπης, τουτέστι να ίδη κατά τον παρόντα αιώνα το εαυτής έδαφος κεκαθαρισμένον της δυσειδούς δουλείας εκείνης, εξ ης ως απόστολος τρέχει εις τα ενδότερα της Ασίας και Αφρικής δια να απαλλάξει άλλους λαούς ημειγνωσμένους»*

Η κατάσταση στην Σικελία όπως είναι λογικό έγινε γνωστή και στην Ελλάδα όπου ο ελληνικός λαός συγκινήθηκε από την προσπάθεια των Ιταλών επαναστατών για την ανεξαρτητοποίηση. Ο αντιδυναστικός αγώνας στην Ελλάδα εναντίον του βασιλιά Όθωνα είχε αρχίσει και ο Ξένος θέλησε να ενισχύσει τον αγώνα αυτό με κάθε τρόπο. Έτσι τα άρθρα του για τη σικελική επανάσταση επηρέασαν σε κάποιο βαθμό τον αντιδυναστικό αίσθημα των ελλήνων πολιτών.

3.1.2: Επιθέσεις των Μωαμεθανών στους Χριστιανικούς πληθυσμούς στη Συρία

Η δεύτερη και σημαντικότερη είδηση που απασχολεί τα επόμενα φύλλα του «Βρεττανικού Αστέρα», αφορά στη Συρία και την επίθεση που δέχονται οι Χριστιανοί από την ισλαμική φυλή των Δρούσων. Ο Στέφανος Ξένος γράφει στο πρωτοσέλιδο άρθρο του δεύτερου τεύχους της εφημερίδας για τις σφαγές που σημειώνονται σε πόλεις και χωριά κοντά στο Λίβανο. Οι Δρούσοι επιτίθενται στους Χριστιανούς με την ανοχή της Οθωμανικής Πύλης. Η στάση της Γαλλίας και της Αγγλίας είναι κάθετα αρνητική. Ο συντάκτης σχολιάζει τη δυσμενή θέση στην οποία έχει περιέλθει η Τουρκία, η οποία δέχεται τα επικριτικά σχόλια των ευρωπαϊκών κρατών. Το άρθρο περιέχει εκτενή περιγραφή των συμβάντων, όπως αυτές διατυπώνονται σε βρετανικές εφημερίδες από επιστολές και τους ανταποκριτές. Παρακάτω παρατίθεται ένα μέρος από το άρθρο του δεύτερου τεύχους του

«Βρεττανικού Αστέρα»: *«Ο τύπος ολόκληρος της Αγγλίας και της Γαλλίας ήδη συμπλημμυρεί επιστολών εκ της Συρία, περιγραφουσών δια φρικωδεστάτων χρωμάτων την υπό των Δρουσών άνευ διακρίσεως γένους και ηλικίας σφαγήν των Χριστιανών Μαρρωνιτών, την κατεδάφιση και πυρπόλησιν ολόκληρων πόλεων και χωριών του Λιβάνου, και την απάθειαν των τακτικών της Υ.Πύλης στρατευμάτων, ενώπιον των οποίων πάντα ταύτα διεπράχθησαν».*

3.1.3: «Συμπόσιον των εν Λονδίνω Ελλήνων Εμπόρων»

Ένα από τα σημαντικότερα άρθρα που δημοσιεύτηκε στις 16 Αυγούστου 1860 στο έκτο τεύχος του «Βρεττανικού Αστέρα» είναι η περιγραφή της ελληνικής κοινότητας του Λονδίνου και της δραστηριότητας των παροίκων Ελλήνων στο συνέδριο(συνπόσιο) των Ελλήνων εμπόρων. Ο συντάκτης του άρθρου αναφέρει: *« Οι εν Αγγλία Έλληνες εισίν αντιπρόσωποι της Ελληνικής φυλής εν Ευρώπη, ουδείς δύναται να αρνηθῇ. Αν υπάρξει Ελλάς ή Ελληνικόν έθνος εις τον κόσμον άδικον ήθελεν είσθαι να κρύψωμεν ότι η εσπερία Ευρώπη το ενθυμείται μόνον, καθορώσα της υπό τους οφθαλμούς της τούτους Έλληνας. Μήνες ολόκληροι πολλάκις παρέρχονται και μόλις ευρίσκει τις εις τον τύπον Αγγλίας και Γαλλίας δύο περί Ελλάδος λέξεις, ας μη φαίνεται δε παράδοξον ότι εσυγχωρήθη ποτέ να φυτευθεί και να μεγαλυνθή η Τουρκική συμπάθεια μέχρι συμμαχίας εις τούτον τον κόσμον...»* Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στο ξενοδοχείο London Tavern προς τιμήν του Στέφανου Ξένου για την ίδρυση του «Βρεττανικού Αστέρα». Εκφωνήθηκαν μεταξύ άλλων λόγοι από τον πρόεδρο του συνεδρίου, Εμμανουήλ Ροδοκανάκη, και από τον ίδιο το Στέφανο Ξένο.

3.1.4: Η κριτική του Στέφανου Ξένου για την πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Στο τεύχος της 27^{ης} Σεπτεμβρίου βάλλεται ενάντια στην κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα. Συγκεκριμένα, παρατίθεται η διατύπωση του ίδιου, όπου φαίνεται η απογοήτευση του αλλά και η κρυφή ελπίδα αναγέννησης των ελληνικών πολιτικών αξιών και θεσμών. Ο Ξένος επίσης αναλύει τα οφέλη που επιφέρει η εθνοφυλακή σε ένα κράτος. Το επιχείρημα όμως της ελληνικής κυβέρνησης είναι ότι η δημιουργία του σώματος της εθνοφυλακής θα ήταν μια πολυδάπανη διαδικασία και θα ενίσχυε την εγκληματικότητα: *« ότι η Εθνοφυλακής είνε πολυδάπανος, ότι θ'απασχολήση τους πολίτας και θ'αυξήσει τη ληστεϊάν».* Ο

συντάκτης της εφημερίδας υποστηρίζει ότι αυτό το επιχείρημα είναι ψευδές και προσβλητικό λέγοντας: « *Η δε πρόφασις της αυξήσεως της ληστείας είνε η μεγαλυτέρα ύβρις, η μεγαλειτέρα προσβολή, ην κυβέρνησης ποτέ ετόλμησε να προσφέρει προς τον λαόν της. Δεν σε δίδω λέγει όπλα, διότι είσαι επιρρεπείς προς την ληστείαν, διότι θα γείνης ληστής, άρα με άλλας λέξεις η Ελληνική Κυβέρνησις καλεί αναφανδόν σήμερον ενώπιον του κόσμου απώντας τους Έλληνας ληστές*».

Στις 25 Οκτωβρίου, στο 16^ο τεύχος του «Βρεττανικού Αστήρα», εμβαθύνει περισσότερο στο σοβαρό ζήτημα της Εθνοφυλακής και τεκμηριώνει με επιχειρήματα την άμεση λειτουργία της από την Ελληνική Κυβέρνηση. Ο Ξένος θεωρεί πως μόνο με τη συσπείρωση των Ελλήνων των παροικιών αλλά και του ελληνικού κράτους μπορεί να πεισθεί η ελληνική κυβέρνηση και να προβεί στις ανάλογες ενέργειες. Προσθέτει ως επιχείρημα ότι η ελληνική εθνοφυλακή είναι απαραίτητο να υπάρχει σε μία χώρα όπως η Ελλάδα, λόγω του ότι είναι ορεινό κράτος με ισχυρό στόλο: « *Η εθνοφυλακή εν Ελλάδι είναι κατορθωτή καλόν ή εις παν άλλο κράτος της Ευρώπης. 1) διότι η Ελλάς είναι κράτος ορεινόν, παν δε ορεινόν κράτος γεννά άνδρας μαχίμους, δηλ φύραμα εξ ου πλάττονται οι καλοί στρατιώται. 2) διότι είναι κράτος ναυτικόν, οι δε ναυτικοί είναι τέκνα σκληραγωγίας και των κινδύνων και κατά συνέπειαν ιδού άλλο φύραμα δυνάμενον να χρησιμεύει στην ξηράν...*» Για την εκπλήρωση του στόχου αυτού ο Ξένος αποφασίζει να συντάξει και ένα αφιέρωμα προς την Γαλλική Εθνοφυλακή το οποίο εκτείνεται σε 9 τεύχη.

3.1.5: Οι διώξεις των δημοσιογράφων από την ελληνική κυβέρνηση

Στο 17^ο τεύχος την 1^η Νοεμβρίου, ο «Βρεττανικός Αστήρ» αναφέρεται στις διώξεις που δέχονται οι ανεξάρτητοι δημοσιογράφοι στην Ελλάδα από την υπάρχουσα κυβέρνηση. Από τον ανταποκριτή της εφημερίδας στην Ελλάδα, πληροφορείται κανείς ότι στο Πειραιά κατασχέθηκε το 13^ο τεύχος του «Βρεττανικού Αστήρα». Συγκεκριμένα ο συντάκτης αναφέρει: « *Η εξουσία... απεφάσισε να μην αφήση και τον ετερόχθονα και εν τη αλλοδαπή ζώντα Βρεττανικόν Αστέρα ελεύθερον, αλλά παντί σθένει θέλει να εγχαράζει και επί του μετώπου αυτού το διακρίνον αυτήν στίγμα της καταδιώξεως...*». Η συνεχής καταπίεση του Τύπου εξεγείρει το λαϊκό φρόνημα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εκδοθεί στα τέλη Οκτωβρίου νέα αντιπολιτευτική εφημερίδα με τον τίτλο «Ανέγερσις».

3.2: Εμπορικά άρθρα

Η στήλη του «Βρετανικού Αστέρ» που αφορά το εμπόριο περιλαμβάνει πληροφορίες και ειδήσεις σχετικά με τις δραστηριότητες των εμπορικών οίκων σε παγκόσμιο επίπεδο. Παρέχονται ακόμα, αριθμητικά, ποσοτικά και στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τη διακίνηση των προϊόντων και τις χρηματοπιστωτικές συνθήκες.

Το ελληνικό εμπόριο εκτείνεται από το λιμάνι του Λονδίνου μέχρι τις ακτές της Ανατολής. Οι Έλληνες επιχειρηματίες συνάπτουν συνεργασίες σχεδόν με όλα τα κράτη. Η στήλη του εμπορίου απευθύνεται στους Έλληνες εμπόρους που επιθυμούν να ενημερώνονται για τις εξελίξεις σχετικά με τις εισαγωγές και τις εξαγωγές.

3.2.1: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 9 Ιουλίου- 9 Αυγούστου 1860

Από τις 9 Ιουλίου μέχρι τις 9 Αυγούστου εκδόθηκαν πέντε τεύχη, στα οποία, όσον αφορά τις στήλες που αφορούν το εμπόριο, υπάρχουν αναφορές για τις μεγάλες οικονομικά χώρες της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, στο πρώτο τεύχος γίνεται αφιέρωμα στην οικονομική κατάσταση της Ρωσίας. Το άρθρο περιλαμβάνει πληροφορίες για τις οικονομικές συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιούνται οι διάφορες συναλλαγές στα προϊόντα, καθώς και πίνακες με αριθμητικά στοιχεία που αφορούν τις τιμές των προϊόντων.

Στο δεύτερο τεύχος γίνεται αναφορά στο εμπόριο μετάλλων σε Γαλλία και Γερμανία. Παρέχονται αναλυτικά στοιχεία και πληροφορίες για την υπάρχουσα κατάσταση σχετικά με την αγορά των προϊόντων. Σημαντικές είναι επίσης οι πληροφορίες σχετικά με την αγορά προϊόντων από τις αποικιακές χώρες.

Στο τρίτο και στο τέταρτο τεύχος, ο Ξένος αναλύει τις συνθήκες λειτουργίας των εμπορικών οίκων κατά τη θερινή περίοδο. Από αλληλογραφίες με οικονομολόγο στο Παρίσι, καταγράφονται πληροφορίες σχετικά με τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται από την γαλλική και αγγλική κυβέρνηση για την κατασκευή δημόσιων έργων. Επίσης, γίνεται αναφορά για τις δαπάνες της αγγλικής κυβέρνησης που αφορούν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Κίνα.

Στο πέμπτο τεύχος οι ειδήσεις από τον οικονομολόγο στο Παρίσι αναφέρονται στους όρους της εμπορικής συνθήκης που συντάχθηκε και κατατέθηκε ενώπιον του

Ανωτάτου Εμπορικού Συμβουλίου. Παρέχονται αριθμητικά στοιχεία τιμών προϊόντων μηχανών και δασμών.

3.2.2: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 16 Αυγούστου – 13 Σεπτεμβρίου

Το έκτο τεύχος, στη στήλη του εμπορίου, περιορίζεται στις ειδήσεις των μεταφορών των εμπορευμάτων στα λιμάνια της μεσογείου και της Ανατολής. Παρέχονται και εδώ αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις αγορές του Λονδίνου και των αποικιών των ξένων κρατών. Ακόμα, γίνεται αναφορά στην μετανάστευση και πως αυτό επηρεάζει το εμπόριο στην Γερμανία.

Στη στήλη του έβδομου τεύχους, γίνονται προβλέψεις σχετικά με το εμπόριο το οποίο βρίσκεται σε δύσκολη κατάσταση λόγω των καιρικών συνθηκών αλλά και των πολιτικών καταστάσεων που επικρατούν στην Ευρώπη. Η κατάσταση στη Ρωσία είναι δύσκολη λόγω των ακριδών που καταστρέφουν τα σπαρτά και αυτό οδηγεί την γαλλική κυβέρνηση στην επανεξέταση ως προς τη σύναψη συμβολαίων με τις σιτηρογόνες χώρες.

Στο 8^ο τεύχος ο Ξένος καταθέτει αναφορές σχετικά με τις κινήσεις των ευρωπαϊκών συναλλαγμάτων. Οι αναγώστες πληροφορούνται για την ικανοποιητική συγκομιδή του σίτου και για την απόφαση της Γαλλίας να ανοίξει τα λιμάνια της για την εισαγωγή σίτου από πλοία που φέρουν οποιαδήποτε σημαία. Ενώ στο 9^ο τεύχος γίνεται αναφορά στο εξαγωγικό εμπόριο της Αγγλίας. Ακολουθεί επίσης αναφορά στις αγορές διαφόρων βρετανικών πόλεων.

3.2.3: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 20 Σεπτεμβρίου – 18 Οκτωβρίου

Στο 10^ο τεύχος ο Ξένος κάνει αναφορά στην βελτίωση των εμπορικών συναλλαγών λόγω των ευνοϊκών καιρικών συνθηκών. Επιπρόσθετα, καταγράφονται αριθμητικά στοιχεία αγορών των προϊόντων.

Στο επόμενο φύλλο της εφημερίδας, το άρθρο του Στέφανου Ξένου αναφέρεται στην οικονομική κατάσταση της τράπεζας της Αγγλίας καθώς και στη χρεοκοπία ενός ελληνικού οίκου στο Manchester. Σύντομες εμπορικές ειδήσεις και αναφορές σχετικές με την κίνηση των αγορών στις Αγγλικές πόλεις παρέχονται στο τεύχος 12.

3.2.4: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 25 Οκτωβρίου – 15 Νοεμβρίου

Την 1^η Νοεμβρίου, στο άρθρο 17 του «Βρεττανικού Αστέρα», ο αναγνώστης πληροφορείται για τις αποδοκιμασίες που δέχεται η αγγλική κυβέρνηση για τις επενδύσεις στο σώμα του στρατού αλλά και για τις πολεμικές συρράξεις. *« Αι μεγάλοι πολεμικαί προεπιμασίαι της Αγγλίας και η αύξησις της εθνοφυλακής έδωσαν αφορμήν εις τους «φίλους της ειρήνης» να κυκλοφορήσουν διάφορους εγκυκλίους κατακρινούσας της μάταιαν σπατάλην εις τα τοιάυτα, αντί της οποίας ηδύνατο...»*

Στα δύο επόμενα τεύχη, η εφημερίδα πληροφορεί τους αναγνώστες της, αφενός για τη νέα κυβέρνηση της Νάπολη, η οποία συμμετέχει στο εμπορικό δίκτυο και αφετέρου για την κακή οικονομική κατάσταση της Τουρκίας, της οποίας το εμπορικό μέλλον είναι δυσοίωνο.

3.2.5: Εμπορικά άρθρα μεταξύ 22 Νοεμβρίου – 27 Δεκεμβρίου

Στα τελευταία τεύχη του έτους, οι εμπορικές στήλες λιγοστεύουν. Υπάρχουν πληροφορίες για τις οικονομικές εργασίες στο Παρίσι και για τη διακίνηση των προϊόντων στις βιομηχανικές πόλεις της Αγγλίας. Τέλος, γίνονται αναφορές για την διεξαγωγή του εμπορίου του έτους και παρουσιάζονται η οικονομική κατάσταση της Τουρκίας, που επηρέασε το εμπόριο στην Ανατολή και η ανάλυση του ελληνικού εμπορικού καθεστώτος.

3.3: Τα υπόλοιπα άρθρα της εφημερίδας

3.3.1: Τα Δικαστικά άρθρα του «Βρετανικού Αστήρα»

Εκτός από την πληροφόρηση για τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις οι αναγνώστες ενημερώνονταν και για τις δικαστικές υποθέσεις. Η θεματολογία των στήλων «Δικαστικά» επικεντρώνονται στην περιγραφή διαφόρων υποθέσεων. Οι υποθέσεις που αναλύονται είναι από παράνομες πράξεις διαφόρων ειδών, μέχρι ποινικές πράξεις που εκδικάζονταν στα κακουργιοδικεία. Οι συντάκτες της εφημερίδας μεταφέρουν ειδήσεις στο «Βρετανικό Αστήρ» από τα δικαστήρια της Αγγλίας και της Γαλλίας ενώ στο τεύχος 24 καταχωρούνται ειδήσεις από το κακουργιοδικείο Αθηνών.

Το αντικείμενο των υποθέσεων ποικίλει ανάλογα με το είδος της παράνομης πράξης. Παρατηρείται συνεπώς να αποδίδονται περιγραφές για κλοπές φαγώσιμων ειδών και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης από τις εργατικές και χαμηλές κοινωνικές τάξεις. Η παραστατική απόδοση των πράξεων και των δικών αποτελεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των δημοσιευμάτων. Με την παραστατικότητα οι συντάκτες προσπαθούσαν να διατηρήσουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη γεγονός που φανερώνει πως ο Ξένος ενδιαφερόταν για την ποιότητα ενημέρωσης του αναγνωστικού του κοινού.

3.3.2: Οι πολιτιστικές στήλες του «Βρετανικού Αστήρα»

Οι στήλες της εφημερίδας με τίτλο «Ωραίοι Τέχναι» σχετίζεται με τις καλές τέχνες και την καλλιτεχνική έκφραση της εποχής. Τα κείμενα που απαρτίζουν τα άρθρα είναι περιορισμένης έκτασης καθώς οι εικόνες αποτελούν το κύριο αντικείμενο των άρθρων. Οι κοινωνικές εκδηλώσεις και τα προσωπικά βιώματα του συντάκτη ιδίως αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τα άρθρα αυτά.

Η παρουσία της στήλης «Ωραίοι Τέχναι» αποδεικνύει την πρόθεση του Στέφανου Ξένου να ικανοποιήσει εκείνη τη μερίδα του ανγνωστικού κοινού που αγαπά τις καλές τέχνες. Παρόλο που η ειδησεογραφία της εποχής αναφέρεται κυρίως σε στρατιωτικά, πολιτικά και εμπορικά γεγονότα τηρεί με συνέπεια την παροχή καλλιτεχνικής ενημέρωσης. Με αυτό μπορεί κανείς να καταλήξει στο συμπέρασμα πως τα ενδιαφέροντα του Ξένου ξεπερνούν το πολιτικό και εμπορικό φάσμα.

Άλλωστε οι τέχνες αποτελούν δείγμα πνευματικού επιπέδου μιας χώρας και αυτό ήταν ένας από τους στόχους του Ξένου με την ίδρυση του «Βρεττανικού Αστέρα».

3.3.3: Τα κοινωνικά άρθρα και τα κείμενα με ποικίλη θεματολογία

Τα υπόλοιπα κείμενα του «Βρεττανικού Αστέρα», αποτελούν κείμενα με χαρακτήρα κοινωνικό, εκπαιδευτικό και διαφημιστικό. Η θεματολογία των κειμένων επηρεάζεται από τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα της εποχής, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα του κοινού. Τα δημοσιεύματα έχουν κοινωνικό χαρακτήρα και αναφέρονται στις συνθήκες διαβίωσης των λαών.

Άλλα κοινωνικά θέματα αφορούν τα δημόσια έργα που διενεργούνται στις μεγάλες χώρες της Ευρώπης. Η καταχώρηση των θεμάτων αυτών, εξυπηρετεί τους στόχους του Ξένου, την προβολή των δημιουργημάτων των ευρωπαϊκών κρατών στην ελληνική κοινωνία αφυπνίζοντας έτσι τους Έλληνες πολίτες.

Τέλος, άλλα κείμενα με ποικίλη θεματολογία είναι τα εκπαιδευτικά άρθρα και τα διαφημιστικά κείμενα. Τα εκπαιδευτικά άρθρα στοχεύουν στην απόκτηση γενικής παιδείας και σε αυτά συγκαταλέγονται άρθρα για την ηλιακή έκλειψη, την ελευθεροτυπία και τη θρησκεία. Στη διαφημιστικά κείμενα εξυπηρετούν εμπορικούς σκοπούς. Πρόκειται για ολιγόλογα κείμενα στην τελευταία σελίδα κάθε τεύχους με τίτλο «Ειδοποιήσεις».

Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα και προτάσεις

Η δύναμη του τύπου έγκειται στην ικανότητα των δημοσιογράφων να ελέγχουν την εκάστοτε κυβέρνηση, να κινητοποιούν την κοινή γνώμη για θέματα που είναι σημαντικά για την κοινωνία και να παρέχουν εμπεριστατωμένη ενημέρωση για την κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών των πολιτών. Οι εφημερίδες ήταν το μέσο εκείνο που πολλοί άνθρωποι το χρησιμοποιούσαν όχι μόνο για την ενημέρωση τους αλλά και για την επικοινωνία τους με άλλους ανθρώπους. Σήμερα, παρά το γεγονός ότι οι εφημερίδες και οι δημοσιογράφοι έχουν αμφισβητηθεί από τις τεχνολογικές εξελίξεις, συνεχίζουν να θέτουν τη δημόσια συζήτηση, ακόμη και όταν δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις.

Η εφημερίδα ανέκαθεν αποτελούσε καθημερινή βασική πηγή πληροφόρησης των πολιτών τόσο σε τοπική όσο και σε παγκόσμια κλίμακα. Συνέβαλε και συμβάλλει στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ενημέρωση καθώς και στην κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών του εκάστοτε πολίτη-ερευνητή. Ειδικά τα προηγούμενα χρόνια, που δεν είχε εξελιχθεί η τεχνολογία όσο σήμερα, οι πολίτες είχαν μόνο την εφημερίδα ως μέσο πληροφόρησης και επικοινωνίας. Για το λόγο αυτό, η χρήση των παλαιότυπων εφημερίδων έχει τεράστια αξία για τον ερευνητή, καθώς μπορεί να εξάγει συμπεράσματα για τις κοινωνίες των εποχών των οποίων μελετά.

Μία από αυτές τις παλαιότυπες – ιστορικές εφημερίδες είναι και αυτή της παρούσας πτυχιακής εργασίας, ο «Βρεττανικός Αστήρ». Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδόθηκε και διακινήθηκε η εφημερίδα αυτή στις ελληνικές παροικίες, καθώς και ο χαρακτήρας του περιεχομένου της ύλης, την κατέστησαν μοναδική πηγή ιστορικών πληροφοριών. Ο «Βρεττανικός Αστήρ» έχει πλούσιο πληροφοριακό περιεχόμενο και οι ειδήσεις αφορούσαν όλους του τομείς της καθημερινότητας. Παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος των τευχών καλύπτεται από τις πολιτικές εξελίξεις, υπήρχαν και άρθρα με πολιτιστικό περιεχόμενο που βοηθούσαν στην αναβάθμιση του πνευματικού επιπέδου των πολιτών. Επιπλέον, με τις εικονογραφίες που εμπλουτίζουν το περιεχόμενο, ο «Βρεττανικός Αστήρ» μπορεί να χαρακτηριστεί μία από τις καινοτόμες εφημερίδες της εποχής.

Εκτός από την αξία του περιεχομένου ως πληροφοριακό μέσο, παρατηρείται το γεγονός ότι επηρέασε σημαντικά την κοινή γνώμη του Ελληνισμού. Ακόμα

αναγνωρίζεται ο ο ρόλος που άσκησε η εφημερίδα στη δημοσιογραφική δράση των Ελλήνων. Καθοριστικός παράγοντας για τα παραπάνω, ήταν οι ιδέες του ιδρυτή της, Στέφανου Ξένου, του οποίου ανήκαν και τα περισσότερα άρθρα της εφημερίδας. Με τις πολιτικές του απόψεις στάθηκε εναντίον στην κυβέρνηση Όθωνα και προσπάθησε να ενισχύσει τον αντιδυναστικό αγώνα που επικρατούσε στην Ελλάδα την περίοδο εκείνη. Το γεγονός αυτό δεν πρέπει να μας φανεί περίεργο, αν σκεφτούμε ότι ο Τύπος είναι απαραίτητος για την επιβίωση της δημοκρατίας. Ο Ξένος το γνώριζε αυτό και έτσι η αποκατάσταση της δημοκρατίας στο ελληνικό κράτος και η αφύπνιση της ελληνικής κοινωνίας αποτέλεσαν γι' αυτόν βασικό στόχο και ο «Βρετανικός Αστήρ» ήταν ο τρόπος για την επίτευξή του.

Η μελέτη, λοιπόν, των παλαιότυπων εφημερίδων έχει τεράστια αξία, διότι μπορεί κανείς να αποκομίσει πλούσια ιστορικά ντοκουμέντα. Πολλές βιβλιοθήκες και υπηρεσίες αρχείων αναγνωρίζουν την αξία αυτή παρά τα προβλήματα που δημιουργεί ο όγκος των συλλογών από άποψη αποθήκευσης και συντήρησης. Πολλές είναι οι βιβλιοθήκες που διατηρούν έντυπες συλλογές παλαιότυπων εφημερίδων. Δύο από τις σημαντικότερες του κόσμου, είναι η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου και η Βρετανική Βιβλιοθήκη, οι οποίες μετέτρεψαν το περιεχόμενο των εφημερίδων από έντυπη σε μορφή μικροφίλμ. Η κίνηση αυτή έγινε για λόγους διατήρησης και διάσωσης της ιστορικής πληροφορίας.

Το ερευνητικό κοινό, στην εποχή μας αναζητά την εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε συγκεκριμένες πληροφορίες. Για το λόγο αυτό, οι βιβλιοθήκες και οι υπηρεσίες πληροφόρησης οφείλουν να καλύψουν τις πληροφοριακές ανάγκες του κάθε ερευνητή με οποιοδήποτε τρόπο. Ο αποτελεσματικότερος τρόπος σήμερα για την κάλυψη των αναγκών αυτών είναι η ψηφιοποίηση των παλαιότυπων εφημερίδων έτσι ώστε να παρέχονται εύχρηστοι τρόποι ανάκτησης πληροφοριών. Η ψηφιοποίηση του περιεχομένου δεν σημαίνει όμως και απόσυρση της πρωτότυπης πηγής, του έντυπου δηλαδή υλικού. Ο λόγος είναι γιατί η έντυπη εφημερίδα έχει μεγάλη ιστορική αξία και συνεπώς οποιαδήποτε τεχνολογική εξέλιξη δεν μπορεί να αντικαταστήσει την αξία της πρωτότυπης πηγής.

Εν κατακλείδι, τα πανεπιστημιακά ιδρύματα αναβαθμίζοντας τα προγράμματα σπουδών τους, θα βοηθούσαν στην ανάδειξη της αξίας των ιστορικών πληροφοριών. Δημιουργώντας επιστήμονες, οι οποίοι θα ήταν πρόθυμοι να συμβάλλουν με τις

γνώσεις τους στην προσπάθεια αυτή έτσι ώστε να αναβαθμιστεί το γνωσιακό, το πνευματικό, το συναισθηματικό και το πολιτισμικό επίπεδο της κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- Δημαράς. Κ. Θ. (2002). Νεολληνικός Διαφωτισμός, Αθήνα:Ερμής
- Δρούλια, Λ. (Επιμ). (2005). Ο ελληνικός τύπος 1784 έως σήμερα: ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις: πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Αθήνα, Μάιος 2002, Αθήνα:Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
- Καυκαλίδης, Αθ. (1998). Στέφανος Ξένος:σκηνές από το δράμα του Ελληνισμού σε Ανατολή και Δύση 1821-1894. Αθήνα:Καστανιώτης
- Κουμαριανού,Αι. (2010). Ιστορία του Ελληνικού τύπου 18^{ος} – 19^{ος} αιώνας. Αθήνα:Ερμής
- Κολυβά, Μ. (2008). Αρχειονομία: Φορείς παραγωγής αρχείων Ιστορική αναδρομή. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Μπάρμπης, Κ. (2012). Όθωνας Α΄: Ο Μεγαλοΐδεάτης Βασιλιάς. Αθήνα: ΠΕΛΑΣΓΟΣ
- Ξένος, Στέφανος, (1860). Περί Εθνοφυλακής. Βρετανικός Αστήρ, (16), σελίδα: 402
- Χαρλαύτη, Τ. (1993). Εμπόριο και ναυτιλία του 19^{ου} αιώνα: το επιχειρηματικό δίκτυο των Ελλήνων της Διασποράς: η χιώτικη φάση (1830- 1860), Μνήμες 15, 69-127
- Χασιώτης, Κ. Ιωάννης και Κατσιαρδή – Hering Όλγα και Αμπατζή, Κ. Ευριδίκη (2006). Οι Έλληνες στη Διασπορά 15^{ος} – 21^{ος} αιώνας. Αθήνα: Βουλή Ελλήνων

Διαδικτυακές πηγές

- Smyrnaioi, N. (2008). Η αξία της πληροφόρησης και η ανεξάρτητη δημοσιογραφία στο διαδίκτυο. [online]. Διαθέσιμο στο: <http://ephemeron.eu/135>
- Μότσης , Ι. (2011). Ελληνικές παροικίες από τον 15^ο έως και τον 19^ο αιώνα [online] Διαθέσιμο από: <https://www.zotiko.gr/index.php/el/views/301-greek-paroikies-until-the-15th-and-19th-centuries>
- Παπαϊωάννου , Α. Η αξία και η αξιοποίηση ελληνικών ιστορικών εφημερίδων – θέματα σχεδιασμού ψηφιακών συλλογών. Διδακτορική Διατριβή [online].

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Διαθέσιμο στο:

<http://eprints.rclis.org/13244/1/c8.2.Papaioannoy.pdf>

Παπαϊωάννου , Αριστούλα, (2011). Παιδεία και πολιτισμός στον παροικιακό ελληνισμό του 19^{ου} αιώνα: Η εφημερίδα Βρετανικός Αστήρ (1860-1863) του Λονδίνου και η αξιοποίηση της μέσω των νέων τεχνολογιών, Διατριβή [online].

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Διαθέσιμο στο:

<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/31661?lang=el#page/6/mode/2up>

Χατζηγεωργίου – Χασιώτη, Β. (2011). Δημοσιογραφία και πολιτική: Οι περιπέτειες της εφημερίδας «Ο Βρετανικός Αστήρ» (1860- 1862)» αναδημοσιευμένο άρθρο.

Διαθέσιμο στο: <http://spaniasyllektika.blogspot.com/2011/05/1860-1862.html>